

Lotta Laxåback & Minna Mullissa

ROOLIT IKÄÄNTYVIEN NAISTEN ELÄMÄSSÄ JA NIIDEN MUUTOKSET PALVELUSASUMISYKSIKÖÖN MUUTTAMISEN JÄLKEEN

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Hoitotyön koulutusohjelma
Marraskuu 2016**

TIIVISTELMÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaaren yksikkö	Aika Marraskuu 2016	Tekijät Lotta Laxåback & Minna Mullissa
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma		
Työn nimi Roolit ikääntyvien naisten elämässä ja niiden muutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen		
Työn ohjaaja Anne Prest, TtM	Sivumäärä 46 + 7	
Työelämäohjaaja [REDACTED]		
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli saada tietoa rooleista ikääntyvien naisten eri elämänvaiheissa ja miten roolit ovat muuttuneet palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että saaduilla tuloksilla voidaan kehittää hoitotyötä yksilöllisempään suuntaan niin, että hoitotyöntekijät voivat hoitaa ikääntyviä naisia yksilöllisesti ottaen huomioon heidän taustansa ja ymmärtää heidän käyttäytymistään.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Teemahaastattelut tehtiin kuudelle palveluasumisyksikössä asuvalle ikääntyvälle naiselle. Teemat käsittelivät eri ikäkausia ja mahdollisia niihin liittyviä rooleja. Viimeinen teema oli kokemukset roolimutoksista palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Tulokset analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Kokemukset elämän aikana olleista rooleista ja muutoksista rooleissa palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen olivat yksilöllisiä. Haastateltujen naisten taustoissa oli paljon yhteneväisyyksiä, mutta sopeutuminen rooleihin vaihteli yksilöittäin. Haastatteluista nousi esille kokemuksia lapsuudesta maaseudulla sekä maatilana emännöityä aikuisiällä. Ikääntymiseen liittyvät muutokset terveydentilassa johtivat muuttoon palveluasumisyksikköön. Ikääntyessä koettiin roolimutoksia, joista osa liittyi suoraan palveluasumisyksikköön muuttamiseen ja osa itse ikääntymiseen. Muuttaminen toi tullessaan muutoksia elinympäristössä ja ihmissuhteissa ja sitä kautta rooleissa. Palveluasumisyksikössä on hoitotyötä tehtäessä huomioitava ikääntyvien yksilöllisyys ja erilaiset kokemukset. Tässä apuna käytetään hoito- ja palvelusuunnitelmaa, joka tulee tehdä jokaiselle palveluasumisyksikköön muuttavalle ja pitää ajantasaisena.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää palveluasumisyksikössä tapahtuvan ikääntyvien hoitotyön kehittämiseksi siten, että yksilölliset elämäkokemukset huomioidaan ja nähdään palveluasumisyksikössä asumiseen sopeutuminen yksilöllisenä prosessina.</p>		

Asiasanat

ikäntyvä nainen, palveluasumisyksikkö, roolit, yksilöllinen hoito

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari unit	Date November 2016	Authors Lotta Laxåback & Minna Mullissa
Degree programme Degree programme of Nursing		
Name of thesis The Roles of Elderly Women During their Lifetime and Changes in the Roles After Moving to a Residential Care Facility		
Instructor Anne Prest, MHSC		Pages 46 + 7
Supervisor [REDACTED]		
<p>The purpose of the present thesis was to get information about the roles of elderly women during different phases of life and how the roles changed when moving into a residential care facility. The aim of the present thesis was to improve the nursing in a more individual way, so that nurses could take care of elderly women by taking their individuality and individual backgrounds into account and understand their behavior.</p> <p>The thesis was executed through a qualitative research method. Six elderly women living in a residential care facility were interviewed by a half-structured interview. Themes of the interview covered different periods of life and roles that might relate to each period. The last theme covered women`s experiences on changes of their roles after moving into a residential care facility. The results were analyzed by using an inductive content analysis.</p> <p>The experiences about the roles during the women`s lifetime and the changes in them when moving into a residential care facility were individual. The interviews indicated that the women had similar backgrounds, but the adjustment to the roles varied individually. From the interviews arose experiences from the childhood in the countryside and from adulthood being a farm woman. Moving into the residential care facility was a result of the changes in the elderly`s state of health. During the ageing they experienced role changes, of which some were connected with moving into the residential care facility and some connected to ageing. The moving ushered changes in the environment, in human relations and therefore in the roles.</p> <p>The results of the thesis can be used in the care provided in the residential care facility, so that individual life experiences will be perceived and the adjustment to the living in the residential care facility will be seen as an individual process.</p>		

Key words

elderly women, residential care facility, roles, individualized care

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	IKÄÄNTYVÄ NAINEN, MAASEUTU JA ROOLIT	2
2.1	Roolit käsitteenä	2
2.2	Ikääntyminen ja siihen liittyvät roolimutokset	3
2.3	Ikääntyvä nainen maaseudulla	5
2.4	Roolien, ikääntymisen ja maaseudun naiseuden yhteys opinnäytetyöhön	7
3	IKÄÄNTYVÄN YKSILÖLLINEN HOITO PALVELUASUMISYKSIKÖSSÄ	8
3.1	Ikääntyvän yksilöllinen hoito	8
3.2	Ikääntyvä palveluasumisyksikössä	11
3.3	Palveluasumisyksikössä tapahtuvan ikääntyvän yksilöllisen hoidon yhteys opinnäytetyöhön	13
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	14
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	15
5.1	Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	15
5.2	Laadullinen tutkimusmenetelmä	15
5.3	Aineistonkeruu.....	16
5.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	18
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	21
6.1	Taustatiedot	21
6.2	Ikääntyvien naisten roolit heidän elämänsä aikana.....	21
6.3	Ikääntyvien naisten kokemukset roolimutoksistaan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen	27
7	OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	30
7.1	Opinnäytetyön luotettavuus	30
7.2	Opinnäytetyön eettisyys	34
8	POHDINTA.....	36
8.1	Tulosten tarkastelu.....	36
8.2	Oppimiskokemukset.....	40
8.3	Jatkotutkimusehdotukset ja opinnäytetyön tulosten merkitys hoitotyölle.....	41
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	
	KUVIOT	
	KUVIO 1 Ikääntyvien naisten roolit heidän elämänsä aikana	26
	KUVIO 2 Ikääntyvien naisten kokemukset roolimutoksistaan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen	29

1 JOHDANTO

Jokaisella ikääntyvällä on oma erityinen elämänsä ja tarinansa. Yksilöllisyydellä tarkoitetaan henkilön näkemistä ainutkertaisena, yksilöllisenä persoonana. Eettisesti tasokas ikääntyvän hoito toteutuu yksilöllisesti, kuunnellen hänen tarinaansa ja toiveitaan. Myös ikääntyville suunnatuissa palveluissa tehtävien päätösten tulisi olla sellaisia, että ihminen voi kokea itsensä arvokkaaksi. (STM 2008, 12–13; ETENE 2008, 17.) Yksilölliseen hoitoon kuuluu hoidettavan osallistuminen hoitoonsa ja sitä koskevaan päätöksentekoon (Suhonen, Alikleemola, Katajisto & Leino-Kilpi 2011, 1178). Yksilöllisen hoidon toteutumisessa tärkeä apuväline on hoito- ja palvelusuunnitelma (Päivärinta & Haverinen 2012, 13).

Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada tietoa rooleista ikääntyvien naisten eri elämänvaiheissa ja miten roolit ovat muuttuneet palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Opinnäytetyön tavoitteena on, että saaduilla tuloksilla voidaan kehittää hoitotyötä yksilöllisempään suuntaan niin, että hoitotyöntekijät voivat hoitaa ikääntyviä naisia yksilöllisesti ottaen huomioon heidän taustansa ja ymmärtää heidän käyttäytymistään.

Saadaksemme vastauksia tutkimuskysymyksiimme haastattelimme teemahaastattelumenetelmää käyttäen kuutta maaseudulla sijaitsevassa palveluasumisyksikössä asuvaa ikääntyvää naista. Haastatteluiden vastaukset analysoimme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimuksia ikääntyvien naisten rooleista ja niiden muutoksista palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen ei ole tietääksemme aiemmin tehty kyseisen palveluasumisyksikön alueella. Kuitenkin aihe on ajankohtainen ikääntyvien määrän yhä lisääntyessä. On tärkeää, että hoitotyöntekijä ymmärtää ja huomioi ikääntyvän taustan hoitotyössä. Eletty elämä ja elämän aikana olleet erilaiset roolit vaikuttavat nykyhetkeen. Esimerkiksi entinen maatalon emäntä ja yhdeksänlapsisen perheen äiti on ehkä tottunut olemaan päättäväinen ja saamaan arkipäivän sujumaan. Nämä roolit ja kokemukset niistä todennäköisimmin tulevat esille tavalla tai toisella yhä palveluasumisyksikössäkin.

Opinnäytetyömme tietoperustassa avaamme keskeisiä käsitteitä. Etenemme roolien ja naiseuden käsittelyn kautta ikääntyvän yksilölliseen hoitoon palveluasumisyksikössä. Tutkimustulosten avaamisen jälkeen siirrymme luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaan. Tutkimustulosten pohdinnan kautta etenemme johtopäätöksiin.

2 IKÄÄNTYVÄ NAINEN, MAASEUTU JA ROOLIT

Tässä luvussa avaamme käsitettä roolit, minkä jälkeen määrittelemme ikääntymistä käsitteenä ja tarkastelemme siihen liittyviä roolimutoksia. Tämän luvun lopuksi käsittelemme naiseutta, erityisesti maaseutukontekstissa ja ikääntymisen näkökulmasta.

2.1 Roolit käsitteenä

Käsite rooli kuvaa sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen muotoja. Rooliodotukset ohjaavat millainen käyttäytyminen on eri tilanteissa suotavaa. (Sulkunen 2003, 106.) Sosialisatian kautta yksilö oppii sosiaalisia rooleja, toisin sanoen sosiaalisesti määriteltyjä odotuksia, jotka yksilö tietyssä sosiaalisessa tilanteessa täyttää. Sosialisatio on prosessi, jossa yksilö ei ole passiivinen vaan itse vaikuttaa rooleihinsa muotoillen ja ohjaten niitä. Sosialisatio tulee ymmärtää elämänmittaisena prosessina, jossa ihminen oppii ymmärtämään ja omaksumaan sosiaalisia rooleja, ja käyttäytyminen muotoutuu jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Giddens 2003, 43.)

Käsite identiteetti on viime vuosina noussut keskeiseksi sosiologisissa teorioissa. Niin sanotut ensisijaiset identiteetit luodaan jo varhain elämän alkuvuosina, ja ne sisältävät esimerkiksi sukupuolen ja rodun. Toissijaiset identiteetit kehittyvät näistä ja sisältävät usein sosiaalisia rooleja ja saavutettuja asemia, kuten ammattiroolit. (Giddens & Sutton 2014, 205.)

Yksilön identiteetti rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Silloinkin kun olemme yksin, määritämme itsemme kaikkien niiden roolien kautta, joita meillä on. Jotkut roolit ovat niin vahva osa henkilön identiteettiä, että ne vaikuttavat useammilla elämänalueilla, esimerkiksi papin ammattirooli todennäköisesti vaikuttaa hänen elämäänsä myös muualla kuin työssä. Toisinaan roolit voivat olla keskenään ristiriitaisia ja roolitasapaino järkkyä. Joskus puolestaan yksilö on sisäistänyt jonkin roolin niin voimakkaasti, että hänen omat odotuksensa sen suhteen ovat jäykempiä kuin ulkopuolelta tulevat. (Sulkunen 2003, 107–108.)

Identiteetin kehittymisen taustalla ovat sekä yksilön omat biologiset ja psykologiset ominaisuudet, kuten yksilöllinen temperamentti, ainutlaatuiset psykologiset tarpeet, puolustusmekanismit ja kiinnostukset, että sosiokulttuurinen ympäristö, jossa yksilö toimii. Identiteetin pohjana ovat syvemvät persoonallisuuden osat, kuten temperamentti ja henkilölle luonteenomaiset tavat toimia. (Fadjukoff 2009, 180.)

Identiteettiä voidaan tarkastella myös ryhmätasolla; voidaan puhua esimerkiksi kansallisidentiteetistä, sosiaalisesta identiteetistä tai sukupuoli-identiteetistä. Olemme jo syntyessämme tiettyjen ryhmien jäseniä, mutta yksilö voi myös itse valita, minkälaisen viiteryhmän jäsenenä hän rakentaa identiteettiään. (Fadjukoff 2009, 179.)

Puhutaan myös poikkeavan roolista, jossa henkilö leimataan tietynlaiseksi, normista poikkeavaksi. Poikkeavuus määritellään sosiaalisesti, ja se vaihtelee eri aikoina ja eri yhteisöissä. Toisaalta leimautumiseen liittyy myös se, että ihminen on taipuvainen käyttäytymään ulkopuolelta tulevien odotusten mukaisesti. Poikkeavuus voidaan nähdä roolina, jonka määrää ympäristö odotuksineen, ei niinkään yksilön piirteet. (Sulkunen 2003, 117–119.)

2.2 Ikääntyminen ja siihen liittyvät roolimutokset

Yksi ihmisen keskeisimmistä tavoista määrittää ikääntymistä on liittää biologinen ikä kalenterivuosiin. Samanaikaisesti ajatellaan, että näin ei välttämättä ole vaan ikääntyminen on yksilöllistä. (WHO 2016.) Ihmisen elämä voidaan jakaa erillisiin iänmukaisiin vaiheisiin ja nähdä toistaan seuraavien vaiheiden jatkumona, jossa tapahtumat ovat jokseenkin ikäsidonaisia. Siinä missä aiemmin käytettiin termiä elämänsäkaari, ollaan kuitenkin siirrytty käyttämään käsitettä elämänsäkuulu, joka mahdollistaa erilaiset aika-aulut ja laajemman yksilöllisyyden. Näin ikään liittyvät roolitkaan eivät ole pysyviä. Tästä huolimatta elämänsäkuulu jaetaan edelleen lapsuuteen, aikuisuuteen ja vanhuuteen, ja ihmisiin suhtaudutaan elämänsävaiheensa edustajina. (Nikander 1999, 28–33.) Ikääntymisen yhteydessä voidaan myös puhua kolmannesta ja neljännestä iästä. Kolmannessa iässä ihminen siirtyy työelämästä eläkkeelle, mutta on usein edelleen aktiivinen ja huolehtii itsensä lisäksi myös muista sekä osallistuu yhteiskunnallisesti. Neljännessä iässä ihminen usein tulee riippuvaiseksi toisten huolenpidosta. (Liimatainen 2007, 36.) Ikääntymiseen kuuluvat omat kriisinsä ja kehitystehtävänsä, mutta ikääntyvän väestön heterogeenisyys kasvaa jatkuvasti ja jokaisella ikääntyvällä on omanlaisensa taustat ja menetykset (Hytinen 2009, 52).

Ikääntyessä tapahtuu monenlaisia muutoksia, jotka ovat fyysisiä, psyykkisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia. Muutokset vaikuttavat ikääntyvän tuloihin, ulkonäköön, asemaan ja rooleihin. Fyysiset muutokset tapahtuvat vähitellen lähinnä ulkoisista tekijöistä riippumatta, eivätkä palaudu. Tästä seuraa elimistön toiminnan lievää heikentymistä ja puolustuskyky stressiä vastaan alenee. Osa muutoksista on helposti havaittavia ja osa luonteeltaan sellaisia, että ne tulevat esille vasta stressitilanteissa. Esimerkiksi liikkeet

hidastuvat, jäykkyys lisääntyy, esiintyy vapinaa ja aistit heikkenevät. Myös unessa ja aineenvaihdunnassa tapahtuu muutoksia. Syvää unta on vähemmän kevyen unen osuuden lisääntyessä. Perusaineenvaihdunnan hidastuessa ja fyysisen aktiivisuuden laskiessa energiaa tarvitaan entistä vähemmän. Terveystila vaikuttaa eniten toimintakyvyn muutoksiin ja sen heikkenemistä selittääkin monesti rappeuttava pitkäaikaissairaus. (Hyttinen 2009, 47–50.)

Muistitoiminnot muuttuvat ikääntyessä niin myönteisessä kuin kielteisessäkin mielessä. Esimerkiksi yksityiskohtien muistaminen sekä asioiden ja sanojen mieleen palauttaminen heikkenee. Käsitteisiin ja niiden välisiin suhteisiin liittyvässä muistissa ei kuitenkaan tapahdu muutoksia. Älyllisten toimintojen hallintaan liittyvät muistitoiminnot eivät nekään ikääntymisen myötä heikkene. Täten oppimiskyky ja kyky loogiseen päättelyyn eivät muutu. (Hyttinen 2009, 51–52.)

Ikääntyessä elämisen ympäristöt vähenevät vähitellen toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi painottuen kotiin ja lähiympäristöön, jolloin kodin merkitys kasvaa. Toimintakyvyn rajoitteiden, sairauksien ja turvallisuuteen liittyvien riskien vuoksi omasta kodista luopuminen voi olla elämän suurimpia luopumisia. Joskus ikääntyvän toimintakyky voi alentua vanhasta kodista uuteen ympäristöön muutettaessa, jos tutut rutiinit katoavat ja omista asioista päättäminen vähentyy arkisten toimintojen muuttuessa passiiviseksi vastaanottamiseksi. (Pikkarainen 2007a, 62–63.)

Sosiaalisessa verkostossa tapahtuu muutoksia sitä suuremmalla todennäköisyydellä, mitä enemmän ikää karttuu (Tiikkainen & Lyyra 2007, 71–73). Ikääntymisen sosiaaliseen prosessiin kuuluvat rooleista luopumiset ja epä tietoisuus omasta roolista (Tiikkainen 2007, 150). Muutokset ovat enemmän sisällöllisiä kuin määrällisiä. Ikätovereita menetetään, mutta perhepiiri voi sen sijaan kasvaa. Uusia ihmissuhteita tulee menetettyjen tilalle tai sosiaaliset suhteet saavat uudenlaisia merkityksiä. Ikääntyvän omalla kokemuksella sosiaalisista suhteistaan ja niiden laadusta on enemmän terveydellistä merkitystä kuin ihmissuhteiden ja yhteydenpidon määrällä. Ikääntymisen mukanaan tuomiin luopumisiin ja toimintakyvyn heikentymiseen sopeutumiseen auttavat hyviksi koetut ihmissuhteet. Toisaalta terveydentilan ja toimintakyvyn muutokset ikääntyessä voivat vaikuttaa sosiaaliseen aktiivisuuteen sitä alentavasti. (Tiikkainen & Lyyra 2007, 71–73.) Ikääntyvä voi kokea yksinäisyyttä, mutta se ei välttämättä jatku pitkään vaan voi liittyä menetyksiin tai terveydentilassa tapahtuneisiin muutoksiin. Toisinaan koko elämän koettu yksinäisyys jatkuu myös ikääntyessä. (Tiikkainen 2007, 146.) Ikääntyminen voidaan nähdä sekä aktiivisena että vetäytymisen ajanjaksona, painottuen jompaankumpaan yksilöstä riippuen (Hyttinen 2009, 52).

Naiset elävät keskimäärin miehiä kauemmin, mikä johtaa siihen, että ikääntyvät naiset usein jäävät leskeksi. Ero tai leskeys vaikuttavat terveyteen sitä heikentävästi. Ikääntyvät naiset eivät tavallisesti kuitenkaan tukeudu ainoastaan puolisoonsa vaan myös ystävään, sisaruksiinsa tai aikuiseen lapseensa. Kun naisten toimintakyky laskee, lapset auttavat ja tukevat käytännön asioiden hoitamisessa. (Tiikkainen & Lyyra 2007, 82.) Perheen merkitys usein kasvaakin ikääntyvän sosiaalisissa suhteissa (Hyttinen 2009, 52). Ikääntyvä ei kuitenkaan tavallisesti halua olla taakaksi muille (Tiikkainen & Lyyra 2007, 82). Olen-naista ikääntyvän hyvinvoinnin kannalta onkin, kokeeko hän olevansa hoitotaakkana vai saako hän kokemuksia myös antajana ja voimavarana olemisesta (Hyttinen 2009, 52).

Eläkkeelle jäädessä monipuolinen joukko erilaisia rooleja vapaa-ajantoimintojen muodossa saa monen kokemaan elämänsä merkityksekkääksi ja itsensä hyödylliseksi. Ikääntyvän harrastukset muuttuvat tavoitteiden, motiivien ja harrastusten saamien uusien merkitysten mukaisesti ikääntymisen muuttaessa toimintakykyä. Toimintakyvyn heikentyessä ikääntyvä todennäköisesti luopuu ensimmäiseksi jostakin pitkäaikaisestakin harrastuksesta tai vapaa-ajanvietteestä, jotta voimia riittäisi jokapäiväisiin askareisiin. (Pikkarainen 2007b, 97, 102.)

Ikääntyessä suoritettavat roolit vähenevät ja on enemmän aikaa miettiä elettyä elämää ja siihen liittyviä merkityksiä. Tällöin kulttuurisen, henkisen ja hengellisen osuus voi korostua ikääntyvän elämässä. (Lindqvist 2002, 253.) Tavallisesti elämä aletaan nähdä jäljellä olevana aikana keski-ian myöhäisessä vaiheessa. Ikääntyvällä on kuitenkin käytössään voimavaroja; tietoa ja kokemusta, mikä voi helpottaa sopeutumista. Hänelle on elämän aikana tullutta ymmärrystä omista selviytymiskeinoistaan. Oman historian tuntemus ja elämänsä keskeisen päämäärän tiedostaminen ovat tärkeitä seikkoja. (Hyttinen 2009, 50.)

2.3 Ikääntyvä nainen maaseudulla

Sukupuolinen sosialisatio alkaa jo vauvaiässä, kun tyttö- ja poikavauvoja käsitellään eri tavoin, vaikka vanhemmat eivät sitä yleensä tiedosta (Giddens & Sutton 2014, 230). Useissa kielissä on käytössä eri sana biologiselle sukupuolelle ja sosiaaliselle, kulttuurilliselle ja psykologiselle sukupuolelle (vrt. englannin *sex* ja *gender*). Tämä kuvaa sitä, että ainoastaan biologia ei määrittele sukupuolta. (Giddens & Sutton 2014, 413; Julkunen 2010, 16.) Sukupuolierot ovat kulttuurinen oletus; ihminen ei synny tietyn sukupuolen edustajaksi ruumiinsa perusteella vaan kulttuuri sukupuolittaa ihmisen. Sukupuoli-identiteetti viittaa puolestaan yksilön omaan sisäiseen tunteeseen itsestään naisena tai miehenä. (Pirskanen 2006, 94–95.)

Kautta aikojen naiseutta ovat määrittäneet tietyt työt, joiden on ajateltu kuuluvan naisille (Ranta 2012, 9). Maatalousyhteiskunnassa naisen työtehtäviä olivat perinteisesti talon ja pihapiirin työt miesten huolehtiessa pelloista ja juhdist. Myös myöhemmin, yhteiskunnan muutoksista huolimatta naisen tehtäviin kuuluivat kodin askareet miehen tehdessä ruumiilliset ja tekniset työt. 1960-luvulla työnjakoon alkoi tulla hiukan muutosta, mihin vaikutti omalta osaltaan myös kotitalouskoneet, joita kehitettiin avuksi kotiaskareisiin. (Korppi-Tommola 2005a, 54.) Vaikka naisen asema yhteiskunnassa on 1900-luvun aikana käynyt läpi suuria muutoksia, siitä huolimatta esimerkiksi naisten työhön osallistuminen on pitkälti kanavoitunut tiettyihin ammatteihin, jotka ovat kulttuurisesti yhteensopivia feminiinisyyden kanssa, kuten palvelu- ja hoitoalan työt (Ranta 2012, 9; Julkunen 2010, 142).

Vielä vuonna 1950 yli puolet suomalaisista tytöistä teki ammattiin kouluttautumisen sijaan ansiotyötä. Etenkin maaseudun asukkaat tarvitsivat rahaa kouluttautumiseen, sillä se merkitsi maalla asuville nuorille muuttoa kaupunkiin, missä koulutusta oli mahdollista saada. Tällöin nuoren oli asuttava vuokralla ja hän tarvitsi vanhempien avustusta myös muuhun elämiseen useiden vuosien ajan. Tämän vuoksi kansakoulusta tai keskikoulusta oli usein suunnattava suoraan töihin. (Korppi-Tommola 2005b, 220.)

Myös emännöisyys opittiin virallisen koulutuksen sijaan ennen avioon menoa lapsuuden kodissa, autellessa toisia tai piikoina työskennellessä. Perheviljelytila on ollut Suomen maaseudulla tyypillinen asumisen muoto. Siinä jokainen perheenjäsen on tehnyt työtä perheen talouden eteen ja nainen on toiminut perheen ja maatilalan emäntänä, mihin tehtävään hän on tavallisesti päätenyt avioliiton myötä. Aviokumppanuuden lisäksi puolisoita yhdisti työtoveruus. Emännän asema mieheensä nähden oli kuitenkin alisteinen ja hän oli lähinnä miehen apu. Lisäksi taloon tullut nuori emäntä oli alisteisessa asemassa mahdollisille talossa asuville miehen perheenjäsenille. Emännän tehtävät olivat hyvin moninaiset ja sukupuolen mukainen jako työtehtävien välillä tiukka. Emäntä on myös tarvittaessa tehnyt varsinaisesti miehelle kuuluvia töitä, kun taas miehet eivät yleensä ole tarttuneet naisten askareisiin. (Vakimo 1999, 125–126.)

Vakimo (2001, 26) puhuu emännöyden eetoksesta, mikä kuvaa maatalon emännöyttä laajasti tietynlaisena elämänasenteena, johon sisältyy kova työnteko, perheestä huolehtiminen, appivanhempien miellyttäminen ja heistä huolehtiminen, luonnonantimien hyödyntäminen, käsitöiden tekeminen sekä avulaisuus muita kohtaan ja uhrautuvaisuus. Naista on maaseutuyhteisöissä kasvatettu tietyn ideologian ja perinteen. Maaseudun naisen identiteetti voi usein edelleenkin olla sidoksissa kotiin ja perheeseen, vaikka hän ei olisikaan ammatiltaan emäntä. Emännöyden ihanteeseen on perinteisesti kuulunut vahvuus, pystyvyys ja aikaansaaminen, jolloin elämä on rakentunut ahkeran työntöön ympärille. (Vakimo 1999, 127, 139.)

Emäntä ei jää ammatistaan yhtä selkeästi eläkkeelle kuin palkkatyötä tekevä, vaan samat askareet saattavat käytännössä jatkua virallisen eläkeiän ylityttyäkin. Emäntä ei luovu yhtäkkiä roolistaan, mikä on muutakin kuin ammatti. Esimerkiksi hoivaaminen voi jatkua puolisoivana, vanhempien omaishoitona tai lastenlasten kaitsemisena. Lopulta maaseudulla, yleensä omakotitalossa asuva ikääntyä nainen miettii, kuinka kauan pärjää kotitalossaan ja lähteäkö lähemmäs palveluita. (Vakimo 1999, 132, 136.)

2.4 Roolien, ikääntymisen ja maaseudun naiseuden yhteys opinnäytetyöhön

Tässä opinnäytetyössämme käsite rooli pitää sisällään erilaisia käyttäytymismalleja, esimerkiksi työlläisyyden, sekä tehtäviä ja asemia, joita ikääntyvillä naisilla on ollut elämänsä aikana. Ikääntyminen on opinnäytetyössämme keskeisellä sijalla, koska kohderyhmänä olivat ikääntyvät naiset. Ikääntyminen tuo tullessaan erilaisia muutoksia esimerkiksi fyysisessä toimintakyvyssä, mistä seuraa luonnollisesti muutoksia myös rooleissa. Naiseutta avaamme tietoperustassa, koska kohderyhmä koostui naisista. Haastateltavamme ikääntyvät naiset asuivat ja ikääntyivät maaseudulla, mikä tuo omanlaisensa näkökulman ikääntyvien naisten rooleihin.

3 IKÄÄNTYVÄN YKSILÖLLINEN HOITO PALVELUASUMISYKSIKÖSSÄ

Tässä luvussa avaamme ensin ikääntyvän yksilöllistä hoitoa ja siihen liittyviä tekijöitä. Sen jälkeen paneudumme palveluasumisyksikön käsitteeseen. Kerromme myös, mitkä tekijät vaikuttavat ikääntyvän palveluasumisyksikköön sopeutumiseen.

3.1 Ikääntyvän yksilöllinen hoito

Hoitotyössä ikääntyvä henkilö tulisi nähdä yksilönä, joka on oman elämänsä asiantuntija. Ikääntyvät ovat kasvava asiakaskunta hoitotyössä ja lisäksi asiakaskunta, joka koostuu yhä enemmän heterogeenisistä yksilöistä. Hoitotyössä tulisi tunnistaa ikääntyvien erilaisuus sekä osata nähdä ikääntyminen ainutkertaisena elämänvaiheena. (Hyttinen 2009, 54.) Hoitotyössä ikääntyvää voidaan tarkastella esimerkiksi huomioiden hänen terveyttään, sairauttaan, sosiaalisia suhteitaan tai käyttämiään palveluita. Tarkastelu voi tällöin jäädä paitsi ymmärrystä siitä, mitä ikääntyvä toivoo ja arvostaa elämässään. Yksilön koko elämänkulku on mukana elämän yksittäisissä vaiheissa ja tilanteissa. Jotta voitaisiin ymmärtää ikääntyvän nykykäyttäytymistä, tunnistaa hänen voimavaransa ja olla aidosti avuksi, hoitajalla olisi hyvä olla tietoa ikääntyvän henkilökohtaisen elämän kulusta, hänen elämäntyylistään ja kokemusmaailmastaan. (Näslindh-Ylispangar 2012, 13.)

Aikaisemmin ikääntyvien palveluissa ja laitoshoidossa on ollut käsitys vahvasta erikoistuneesta osaamisesta ja sen seurauksena ikääntyviä asiakkaita on usein tarkasteltu ongelmien ja sairauksien kautta. Päätöksiä liittyen ikääntyvien hoitoon tehtiin usein ammattihenkilöiden kesken ja ikääntyvät nähtiin hoidon ja toimenpiteen kohteina. 1980- ja 1990-luvuilla hoitotyössä alettiin yhä enemmän kunnioittaa asiakkaiden ja potilaiden yksilöllisyyttä. Asiakkaan taustan ja henkilökohtaisten piirteiden huomioiminen nousi osaksi kokonaisvaltaista hoitotyötä. Hoitotapahtumissa otettiin yhä enemmän huomioon asiakkaan toiveet ja hoitosuhteissa alkoi korostua molemminpuolinen kunnioitus ja arvostus. Myös hoitosuunnitelmia tehdessä ryhdyttiin huomioimaan asiakkaan kokonaisvaltaista tilannetta. (Näslindh-Ylispangar 2012, 13–14.)

Yksilöllinen hoitotyö on hoitotyötä, jossa otetaan huomioon asiakkaan henkilökohtaiset ominaisuudet ja mieltymykset, jotta asiakkaan osallistumista hoitoon ja hänen omaa päätöksentekoaan voidaan lisätä. Kun yksilöllinen hoitotyö toteutuu, asiakas kokee, että hänen yksilöllisyytensä tunnustetaan ja huomioidaan. Yksilöllinen hoitotyö toteutuu, kun hoitaja tunnistaa asiakkaan ainutkertaisena yksilönä ja huomioi asiakkaan kokemukset, käyttäytymisen, tunteet ja näkemykset kyseisenä hetkenä. (Suhonen ym. 2011,

1178.) Hoitotyöntekijällä tulisi olla terveystieteellisen tiedon lisäksi myös käyttäytymistieteellistä tietoa, sillä se helpottaa yksilön käyttäytymisen ymmärtämistä ja antaa uudenlaista näkökulmaa hoitotyöhön (Räsänen 2011, 44).

Yhteistoiminnallisella hoitotyöllä tarkoitetaan hoitotyötä, joka perustuu asiakkaan ja hoitotyöntekijän väliseen luottamukseen ja jossa asiakas osallistuu mahdollisuuksiensa mukaan vastuullisesti hoitoonsa. Yhteistoiminnallisella hoitotyöllä voidaan kannustaa ikääntyvää osallistumaan aktiivisesti omaan hoitoonsa. Vuorovaikutuksessa ikääntyvän kanssa ja moniammatillisen tiimin avulla voidaan löytää uusia ajatuksia ja ratkaisuja, joita voidaan hyödyntää hoitotyössä. (Hyttinen 2009, 46.) Puhutaan myös yksilövastuisesta hoitotyöstä. Yksilövastuisessa hoitotyössä korostuu yksilöllisyys sekä hoidon jatkuvuus ja kokonaisvaltaisuus. Käytännössä tämä toteutuu omahoitajuuden kautta, eli jokaiselle asiakkaalle nimitään omahoitaja, joka vastaa asiakkaan hoidosta koko hoitojakson. Omahoitajuus tekee hoidosta yksilöllisemmän ja luo turvallisuutta hoitoon. (Bjälke & Arman 2006, 48.)

Myös ikääntyvien parissa hoitotyön tulee olla asiakaslähtöistä. Asiakaslähtöisesti toimiva hoitotyöntekijä työskentelee yhdenvertaisesti ikääntyvän kanssa ja tukee ikääntyvän itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Yhdenvertaisuus hoitosuhteessa saattaa kuitenkin olla haasteellista, koska ikääntyvä ei ole kaikissa tilanteissa kykenevä ilmaisemaan asiaansa hoitotyöntekijälle selkeästi ja olennaiseen keskittyen. (Hyttinen 2009, 47.)

Näslindh-Ylispangarin (2012) mukaan ikääntyvien asiantuntijuutta hyödynnetään harvoin, kun palveluita suunnitellaan ikääntyville. Päätöksiä ikääntyvän palveluista ja niiden sisällöstä saatetaan tehdä kuulematta asiakasta ja hänen omaisiaan. Useimmiten ikääntyvä itse osaa parhaiten määrittää omat tarpeensa. Lisäksi hänellä on vapaus tehdä valintoja oman elämänsä suhteen. (Näslindh-Ylispangar 2012, 12.) Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laatimassa ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa on kirjattu, että keskeisiä ihmisarvoisen ikääntymisen turvaavia eettisiä periaatteita ovat itsemääräämisoikeus, voimavaralähtöisyys, oikeudenmukaisuus, osallisuus, yksilöllisyys ja turvallisuus (STM 2008, 12–13). Myös eettisen neuvottelukunnan julkaisussa Vanhuus ja hoidon etiikka on kirjattu ikääntyvien hoidon eettisistä erityispiirteistä, joihin kuuluu mm. yksilöllisyys ja sen huomiointi hoitotyössä (ETENE 2008, 17).

Yksilöllisen hoidon toteutumisen tukena käytetään hoitotyössä hoito- ja palvelusuunnitelmaa. Suunnitelman laatiminen lähtee ikääntyvän henkilökohtaisista tarpeista, tavoista ja tottumuksista. Suunnitelma

pitää sisällään toimintakyvyn arviointia sekä arviointia palvelujen tarpeista. Hyvä hoito- ja palvelusuunnitelma kuvaa asiakkaan yksilöllistä tilannetta sekä hänen tarvitsemiaan palveluita. Suunnitelma tulee tehdä yhdessä asiakkaan kanssa, eli asiakkaan tulee osallistua sekä suunnitelman laatimiseen, että tarkistamiseen ja muuttamiseen. Muistisairaiden oikeuksien turvaamiseksi tulee hänen tahtoa ja toivomuksiaan selvittää hänen omaisiltaan. (Päivärinta & Haverinen 2012, 13–14.) Hoito- ja palvelusuunnitelmassa toimintakyvyn arvioinnissa kartoitetaan mm. asiakkaan sosiaalista toimintakykyä. Kartoituksessa selvitetään esimerkiksi asukkaan elämänarvoja, tottumuksia ja sosiaalista tukiverkostoa. (Jämsén 2012.) Halutessaan asiakas voi suunnitelmaan liittää hoitotahdon, miten hän haluaa itseään hoidettavan, jos toimintakyky alenee niin, ettei hän pysty omaan tahtoaan ilmaisemaan. (Päivärinta & Haverinen 2012, 15).

Suhonen ym. (2011) tutkivat hoitajien käsityksiä yksilöllisestä hoidosta pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Tutkimuksen tuloksien mukaan hoitajilla itsellään oli käsitys, että he antavat yksilöllistä hoitoa hoitotoimenpiteiden aikana. Tästä huolimatta annettu hoito ei toteutunut yksilöllisesti. Ikääntyvien henkilökoh- taista elämää ei juuri tuettu eikä sitä myöskään huomioitu annetussa hoidossa. Elämä ennen laitoshoittoa muuttamista tulisi ottaa huomioon, jotta ikääntyvä voisi säilyttää identiteettinsä ja itsemääräämisoikeutensa. Esimerkiksi perhe voitaisiin huomioida entistä paremmin. (Suhonen ym. 2011, 1178, 1185.)

Asiakaslähtöisiä, yksilöllistä hoitoa edistäviä tekijöitä ovat ikääntyvän yhteistyökyky, erityisesti ikään- tyvän kyky kommunikoida, ikääntyvän motivoituneisuus ja aktiivisuus hoitoon liittyvissä toiminnoissa ja päätöksenteossa sekä hoitomyönteisyys. Edistävää on myös avoimuus kertoa omista tuntemuksista ja omatoiminen hoitoon liittyvien asioiden esille tuonti, halu osallistua omaan hoitoon sekä tieto omasta terveydentilasta. Omaisten osallistuminen lisää hoidon yksilöllisyyttä silloin kun ikääntyvä ei itse ky- kene osallistumaan hoitoonsa tai päätöksentekoon. Perheeltä saatu tuki on tärkeä. Edistävää on myös tasapainon tila, jossa ikääntyvä on hyväksynyt sairauden tai ikääntymisen tuoman elämänmuutoksen. (Gustafsson, Leino-Kilpi & Suhonen 2009, 9.) Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785 puhutaan potilaan itsemääräämisoikeudesta. Laki velvoittaa hoitamaan potilasta yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaalla on oikeus kieltäytyä tietyistä hoidosta tai hoidollisesta toimenpiteestä ja mah- dollisuuksien mukaan häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan jollakin muulla tavalla. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, §6.)

3.2 Ikääntyvä palveluasumisyksikössä

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301 velvoittaa kuntia järjestämään asumispalveluja henkilöille, jotka tarvitsevat erityisestä syystä apua asumisessa ja asunnon hankkimisessa. Tuetulla asumisella mahdollistetaan itsenäistä asumista tai itsenäiseen asumiseen siirtymistä mm. sosiaaliohjauksen tai muiden sosiaalipalveluiden avulla. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasumista sekä tehostettua palveluasumista. Palveluasumisesta hyötyvät sellaiset ikääntyvät, jotka tarvitsevat enemmän apua kuin mitä tavalliseen asuntoon on mahdollista järjestää. Palvelut järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ja niihin voidaan sisällyttää hoidon ja hoivan lisäksi mm. toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu ikääntyville, jotka tarvitsevat paljon apua ja hoivaa sekä henkilökunnan läsnäoloa ympäri vuorokauden. (STM 2016; Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, §21.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tilastojen mukaan ikääntyvien ympärivuorokautisissa palveluissa on 2000-luvulla tapahtunut selkeä muutos johtuen palvelurakenneuudistuksesta. Laitoshoidon käyttö, esimerkiksi terveyskeskusten vuodeosastoilla, on vähentynyt, kun taas tehostetun palveluasumisen käyttö on lisääntynyt. (THL 2015, 3.) Myös STM:n ja Suomen kuntaliiton laatusuosituksessa ikääntyvien ihmisten palvelujen kehittämisestä on asetettu määrällisiä tavoitteita ikääntyvien palvelurakenteelle. Tavoitteena on, että 2017 vuoteen mennessä 6–7 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä on hoidossa tehostetussa palveluasumisessa, 2–3 prosenttia vanhainkodeissa tai terveyskeskusten vuodeosastoilla ja 12–13 prosenttia kotihoidon asiakkaina. (STM 2013, 39.) Vuoden 2014 lopussa THL:n tilaston mukaan tehostetussa palveluasumisessa asui 6,7 prosenttia, ja vanhainkodeissa ja terveyskeskusten vuodeosastoilla 2,6 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä. Ikääntyvien palveluiden käyttäjistä noin kolme neljäsosa koostui naisista. (THL 2015, 3).

Muuttaminen omasta kodista palveluasumisyksikköön ei ole aina helppoa ja vaatii ikääntyvältä sopeutumista uuteen ja erilaiseen elinympäristöön. Lisäksi muuttoon usein liittyy tunne luopumisesta, esimerkiksi omasta kodista, riippumattomuudesta tai puolisosta. (Falk, Wijk, Persson & Falk 2012, 999.) Muuttamisen taustalla on usein vanhenemisen tuoma kognition lasku ja fyysisen toimintakyvyn heikkeneminen (Andersson 2007, 14). Palveluasumisyksikössä tapahtuva hoitotyö tarjoaa ikääntyville sekä fyysistä että psyykkistä turvaa (Klemola 2006, 91). Falk ym. (2012) toteavat, että hoitohenkilökunnan tulisi tunnistaa ikääntyvien mahdollisuuksia muodostaa kiintymistä uuteen kotiin palveluasumisyksikössä. Tämä vaatii ikääntyvältä mm. kykyä asettua uuteen asuin ympäristöön ja tutustua uusiin ihmisiin. (Falk ym. 2012, 1006.)

Klemolan (2006) väitöskirjassa käy ilmi, että ikääntyvät toivovat elämän jatkuvan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen mahdollisimman samanlaisena kuin kotona. Tutkimuksessa ikääntyvät toivat esille esimerkiksi asuinympäristön yksityisyyden ja kodinomaisuuden sekä läheisten ihmissuhteiden säilymisen merkityksellisyyden. Lisäksi he toivoivat, että pystyisivät päättämään omista asioistaan myös palveluasumisyksikössä asuessa. (Klemola 2006, 98.)

Falkin ym. (2012) tekemän tutkimuksen mukaan kodinomaisen tunteen luominen palveluasumisyksikössä käsittää kolme eri osa-aluetta: ikääntyvän kiintymisen paikkaan ja tilaan sekä kiintymisen kohteet palveluasumisyksikön ulkopuolella. Kiintymistä paikkaan edistävät esimerkiksi asuntoon tuodut omat huonekalut sekä mahdollisuus tehdä samoja asioita kuin kotonakin. Omien tavaroiden ja kuvien tuominen asuntoon vahvistivat ikääntyvän omaa identiteettiä ja omassa asunnossa tuttuja askareita tehdessä kiintyminen uuteen asuinympäristöön helpottui. Keskeistä paikkaan kiintymisessä olivat ikääntyvän tunne riippumattomuudesta ja tunne siitä, että yksityisyyttä kunnioitetaan palveluasumisyksikössä. (Falk 2012, 1002.) Myös Klemolan (2006, 90) tutkimuksesta kävi ilmi, että oma huone mahdollisti ikääntyvälle yksityisyyden ja loi turvallisuutta uudessa asuinympäristössä palveluasumisyksikössä.

Falkin ym. (2012) tutkimuksesta nousi esille myös ikääntyvän tarve mahdollisuuteen itsenäisesti valita, kenen kanssa tämä on vuorovaikutuksessa. Mahdollisuus valita vaikutti myös myönteisesti paikkaan kiintymiseen. Kun palveluasumisyksikössä asuva ikääntyvä itse sai valita, kenet kutsuu vieraaksi asuntoonsa, se antoi hänelle tunteen, että hän itsenäisesti tekee päätöksiä. Tutkimuksesta kävi myös ilmi, että hoitotyöntekijät olivat tervetulleita ikääntyvän asuntoon tilanteissa, joissa ikääntyvä tarvitsi jonkinlaista apua tai hoivaa. Jos hoitotyöntekijät tulivat asuntoon ilman erityistä syytä, tämä saatettiin kokea jopa yksityisyyden loukkaamiseksi. (Falk 2012, 1003.)

Osallistuminen palveluasumisyksikön toimintaan yhdessä toisten asukkaiden kanssa ja uusien ystävyys-suhteiden solmiminen palveluasumisyksikössä vaikuttivat tilaan eli palveluasumisyksikköön kiintymiseen kokonaisuudessaan. Esimerkiksi yhteiset tilat ja mahdollisuus vuorovaikutukseen toisten asukkaiden ja hoitohenkilökunnan kanssa loivat ikääntyville tunteita yhteenkuuluvuudesta. Siirtymään kodista palveluasumisyksikköön vaikutti myönteisesti palveluasumisyksikön ulkopuolella olevat kontaktit ja mahdolliset käynnit entiseen kotiin sekä osallistuminen muihin kuin palveluasumisyksikössä järjestettäviin tilaisuuksiin. (Falk ym. 2012, 1003.) Klemola (2006) tuo esille väitöskirjassaan, että ikääntyvien suhde omaisiin ei muuttunut palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Omaisten vierailut palveluasumisyksikössä olivat merkityksellisiä ikääntyville. (Klemola 2006, 93.)

3.3 Palveluasumisyksikössä tapahtuvan ikääntyvän yksilöllisen hoidon yhteys opinnäytetyöhön

Yksilöllinen hoito on opinnäytetyössämme keskeinen käsite, koska ikääntyvien hoidon yksi eettisistä erityispiirteistä on yksilöllisyyden huomiointi hoitotyössä. Tämä korostuu pitkäaikaisissa hoitosuhteissa. Opinnäytetyössämme tarkoitamme palveluasumisyksiköllä asumista, jossa tarjotaan asumispalveluja ikääntyville. Tämä sisältää palveluasumisen ja ikääntyvien vuokra-asumisen palveluasumisyksikön tiloissa. Palveluasumisyksikkö liittyy opinnäytetyöhömmme, koska muuttaminen palveluasumisyksikköön on usein suuri muutos ikääntyvän elämässä ja tuo tullessaan myös roolimutoksia.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa rooleista ikääntyvien naisten eri elämänvaiheissa ja miten roolit ovat muuttuneet palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen.

Opinnäytetyön tavoitteena on, että saaduilla tuloksilla voidaan kehittää hoitotyötä yksilöllisempään suuntaan niin, että hoitotyöntekijät voivat hoitaa ikääntyviä naisia yksilöllisesti ottaen huomioon heidän taustansa ja ymmärtää heidän käyttäytymistään.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia erilaisia rooleja ikääntyvillä naisilla on ollut elämänsä aikana?
2. Miten ikääntyvät naiset kokevat mahdolliset roolimutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön toteuttaminen on prosessi, minkä etenemistä kuvaamme tässä luvussa vaihe vaiheelta. Ensin kuvailemme opinnäytetyön toimintaympäristön ja kohderyhmän. Sen jälkeen avaamme, mitä on käyttämämme laadullinen tutkimusmenetelmä. Sitten kerromme aineistonkeruusta ja lopuksi paneudumme aineiston analysointiin käyttämäämme aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin.

5.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Opinnäytetyö toteutettiin ikääntyvien palveluasumisyksikköön. Palveluasumisyksikkö on 40-paikkainen ja tarjoaa tehostettua palveluasumista sekä ympärivuorokautista hoivaa. Lisäksi palveluasumisyksikön tiloissa on ikääntyville tarkoitettuja vuokra-asuntoja, joiden asukkailla on mahdollisuus tarvittaessa saada kotihoidon palveluita, kuten ruokailumahdollisuus palveluasumisyksiköstä. Opinnäytetyössämme käsite palveluasumisyksikkö sisältää sekä tehostetun palveluasumisen että ikääntyvien vuokra-asunnot.

Opinnäytetyön kohderyhmä oli palveluasumisyksikössä ikääntyvät naiset. Aluksi haimme opinnäytetyöllemme tutkimuslupaa kohdeorganisaatiosta ja teimme opinnäytesopimuksen (LIITE 1). Saatuaamme tutkimusluvan (LIITE 2) aloimme tehdä haastatteluja. Haastateltavien valinta tapahtui harkinnanvaraisella eli tarkoituksenmukaisella näytteellä. Tämä tarkoittaa, että tiedonantajiksi valitaan tietoisesti sellaisia henkilöitä, joilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 112). Omassa opinnäytetyössämme haastateltavien valintakriteerinä oli myös kykenevyys tuottaa tietoa tutkittavasta asiasta, mikä sulki pois esimerkiksi ne, joilla oli pitkälle edennyt muistisairaus. Opinnäytetyön toimeksiantaja järjesti kriteerien mukaiset haastateltavat ja sopi heidän kanssaan haastatteluajat. Jokainen haastateltava sai saatekirjeen (LIITE 3), josta kävi ilmi opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. Lisäksi saatekirjeessä oli yhteystietomme, jotta haastateltavat voivat ottaa meihin yhteyttä niin halutessaan. Toimeksiantaja hankki allekirjoitukset suostumuslomakkeisiin (LIITE 4) haastatteluun osallistuvilta.

5.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Lähestyimme tutkittavaa ilmiötä kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen näkökulmasta, koska se sopi aiheen luonteeseen parhaiten. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston laatu on määrää tärkeämpi (Vilka 2015, 150). Laadullisessa tutkimuksessa ihmisten henkilökohtaisesti merkittäviksi kokemat asiat nousevat usein hyvin esille, ja tällöin voidaan saada selville tutkittavien omat kuvaukset koetusta

todellisuudesta (Vilka 2015, 118). Täten voimme opinnäytetyön tekijöinä ymmärtää tutkimusilmiötä monimuotoisemmin. Laadullista tutkimusta käytetään usein kuvattaessa uusia tutkimusalueita, joista ei ole vielä paljon tietoa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 66). Tilastollisten yleistettävyyksien sijaan tarkoituksena on saada syvempi käsitys tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 59). Opinnäytetyömme kaltaisia tutkimuksia ei ole tietääksemme kyseisen palveluasumisyksikön alueella tehty. Tavoitteenamme oli tehdä tutkittavaa asiaa, rooleja ja niissä tapahtuvia muutoksia syvällisemmin ymmärrettäväksi kyseisen palveluasumisyksikön hoitotyöntekijöitä varten. Syvemmän ymmärryksen kautta palveluasumisyksikössä tapahtuvaa hoitotyötä voidaan kehittää yksilöllisempään suuntaan.

5.3 Aineistonkeruu

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä tavallisimmat ovat havainnointi, haastattelu, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto, esim. päiväkirjat ja valokuvat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71; Vilka 2015, 122). Haastattelu on hyvä valinta aineistonkeruumenetelmäksi, kun aihealue on vähän tutkittu ja tuntematon, jolloin tutkija ei voi tietää etukäteen, mitä vastauksista tulee esille (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35). Tutkimushaastatteluja voidaan toteuttaa monin eri tavoin, kuten strukturoituna haastatteluna, avoimina haastatteluina tai teemahaastatteluina. Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, jolloin teemat ja aihepiirit on sovittu, mutta esittämisjärjestys ja kysymysten tarkka muoto eivät ole tiedossa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 125–126.)

Valitsimme teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksemme, koska se antoi meille vapauden muun muassa täsmentää kysymyksiä haastattelun aikana ja haastateltaville mahdollisuuden vapaammin kuvata juuri heille tärkeitä kokemuksia. Tutkimushaastatteluissa aineiston keruu on joustavaa ja haastateltava on aktiivinen subjekti (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 128). Teemahaastattelurunkoa tehtäessä on pidettävä mielessä, että sillä pyritään löytämään vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelussa tärkeää on, että haastateltava voi antaa oman kuvauksensa kaikista teemoista ja teemat on järjestetty haastateltavalle luontevasti (Vilka 2015, 124). Teemahaastattelua varten teimme teemahaastattelurungon (LIITE 5). Opinnäytetyön tutkimuskysymykset muodostivat haastattelurungon teemat ja etenimme teemahaastattelussamme ja sen rungossa lapsuudesta nykyhetkeen. Teemojen alle keräsimme apusanoja ja apukysymyksiä tarkentamaan teemoja. Lisäksi kysyimme taustatietoina ikää, ammattia, siviilisäätystä ja perhesuhteita.

Yksilöhaastattelu on sopivampi kuin ryhmähaastattelu tai parihaastattelu, silloin kun aihe on sensitiivinen eikä tutkittava mahdollisesti ole halukas keskustelemaan aiheesta ryhmässä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 123.) Yksilöhaastattelu on tarkoituksenmukainen silloin, kun tutkitaan henkilön omakohtaisia kokemuksia, kun taas ryhmähaastattelu sopii yhteisön käsitysten tutkimukseen (Vilka 2015, 123). Tutkimushaastattelumme tapahtui yksilöhaastatteluina, koska tutkimme nimenomaan henkilökohtaisia kokemuksia.

Ennen varsinaisten tutkimushaastattelujen tekemistä esitetasimme laatimamme haastattelurungon kahdella haastateltavalla, jotka saimme toimeksiantajan kautta. Koska esitestausta varten haastateltavat tulivat toimeksiantajalta, esitestausta tapahtui tutkimusluvan saamisen jälkeen. Haastattelua testatessamme totesimme sen toimivan, joten otimme myös koehaastattelut mukaan aineistoon. Yhteensä haastattelimme kuutta palveluasumisyksikössä asuvaa ikääntyvää naista. Saturaation käsite tarkoittaa aineiston riittävyttä ja kylläisyyttä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 110). Meidän opinnäytetyösämme se tarkoittaa, että haastattelimme niin monta naista kuin oli tarpeen, jotta saimme tarvittavan tiedon.

Osa haastateltavista asui tehostetun palveluasumisen puolella ja osa vuokra-asunnoissa käyttäen vain harvoja palveluita tai ei lainkaan palveluita. Tutkimushaastattelut tehtiin haastateltavien huoneissa tai asunnoissa. Pyrimme luomaan haastatteluihin avoimen ilmapiirin juttelemalla ennen varsinaiseen aiheeseen menoa aiheen ulkopuolisista asioista. Vapaamuotoinen keskustelu haastattelun alkuun on tarpeellista luottamuksen syntymisen vuoksi, ja se auttaa haastateltavaa siirtymään haastateltavan rooliin, mikä saattaa olla hänelle vieras (Hirsjärvi & Hurme 2008, 90). Haastatteluiden aluksi esittelimme itsemme ja kerroimme käynnin tarkoituksen. Kertasimme vielä opinnäytetyömme aiheen ja avasimme roolin käsitettä. Varmistimme myös, että haastateltava oli ymmärtänyt haastattelun vapaaehtoisuuden ja anonymiteetin säilymisen koko tutkimusprosessin ajan.

Tutkimushaastattelut tehtiin kolmena eri päivänä, aina kaksi haastattelua samana päivänä. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin, pisin haastattelu oli 1 h 5 min ja lyhyin 30 min. Keskimääräinen haastattelun kesto-aika oli 45 min. Tutkimusaineistoa oli yhteensä nauhoitettuna noin 4,5 tuntia. Nauhoitimme jokaisen tutkimushaastattelun kahdella nauhoituslaitteella tutkimusaineiston tallentumisen varmistamiseksi. Nauhoituksen toimivuuden olimme tarkistaneet etukäteen. Nauhoitukset hävitimme vasta opinnäytetyön valmistuttua, jotta voimme tarvittaessa palata haastatteluihin vielä tulosten kirjoittamisen vaiheessa.

5.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on tutkimusaineiston perusanalyysimenetelmä. Sen tavoitteena on ilmiön laaja, mutta tiivis esittäminen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 166–165.) Siinä tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset ohjaavat analyysiyksiköiden valintaa. Tällöin analyysiyksiköitä ei ole sovittu tai harkittu etukäteen eikä millään teoriolla, aiemmilla havainnoilla tai tiedoilla saa olla vaikutusta analyysin tekemiseen tai lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Aineiston analysointiin käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimushaastattelujen jälkeen aloimme litteroida, eli auki kirjoittamaan haastatteluja sanasta sanaan. Litterointi on mahdollista tehdä koko haastattelusta tai valikoiden esim. vain alueet, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138). Kun tutkimusaineisto muutetaan tekstiksi, se tekee tutkimusaineiston läpikäynnistä, ryhmittelystä ja luokittelusta helpompaa. (Vilka 2015, 137.) Litteroimme tutkimushaastattelumme kokonaan sanasta sanaan. Tämä osoittautui hyödylliseksi, koska huomasimme myöhemmin hyötyvämmä myös aineiston sellaisista kohdista, jotka aluksi arvioimme epäoleellisiksi tutkimuksemme kannalta. Vaikka litterointi olikin työlästä, se auttoi meitä vuoropuheluun tutkimusaineiston kanssa ja käsittelemään aineistoa.

Aineistolähteisessä sisällönanalyysissä päätetään ennen analyysin aloittamista, mitä kerätystä aineistosta haetaan. Pyrkimyksenä on löytää tutkimusaineistosta loogisuutta tai jonkinlainen tyypillinen kertomus. (Vilka 2015, 163–164.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä sanoja luokitellaan niiden teoreettisen merkityksen mukaisesti, ja tämä perustuu ongelmanasettelun ohjaamaan aineistolähtöiseen päättelyyn (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167). Tämä prosessi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että auki kirjoitetusta eli litteroidusta aineistosta etsitään ilmaisuja, jotka vastaavat tutkimustehtävän kysymyksiin. Ennen analyysin aloittamista päätetään, onko analyysiyksikkö yksittäinen sana, lause, lauseenosa tai ajatuskokonaisuus sisältäen useita lauseita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.)

Opinnäytetyössämme lause tai ajatuskokonaisuus valikoitui sopivaksi analyysiyksiköksi. Yksi sana ei olisi ollut riittävä kuvailemaan roolia tai kokemusta siitä, emmekä olisi saaneet kattavaa vastausta tutkimuskysymyksiin. Pelkistämistä teimme alleviivaamalla aineistosta lauseita eri väreillä riippuen siitä, kumpaan tutkimuskysymykseen ne vastasivat. Kirjoitimme joka haastattelusta löytämämme lauseet ja otellen ne tutkimuskysymyksen mukaan.

Pelkistämisen jälkeen siirrytään seuraavaan vaiheeseen eli aineiston ryhmittelyyn, joka alkaa sillä, että ilmaisut listataan ja aletaan etsiä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia. Käsitteitä ryhmitellään samakaltaisuuden perusteella ja niistä muodostetaan luokkia. Luokat nimetään sisällön perusteella. Nimeäminen tapahtuu tutkittavan ilmiön piirteen, ominaisuuden tai käsityksen perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Luokittelun luoman pohjan mukaan haastatteluainestoa yksinkertaistetaan ja tiivistetään, sekä myöhemmin tulkitaan. Luokittelussa tutkittava ilmiö jäsentyy, kun aineistosta nousevia asioita vertailaan keskenään. Luokat ovat perusta teorian kehittämiseksi tai sille, että suuresta aineistosta saadaan esille tärkeitä ja keskeisiä piirteitä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 147.)

Opinnäytetyömme analyysiprosessissa lauseiden kirjoittamisen jälkeen teimme taulukon, minne siirsimme lauseita aihepiireittäin, esim. äitiyteen liittyvät lauseet allekkain jne. Tässä vaiheessa värikoodasimme lauseet haastateltavien mukaan, jotta pystyimme erottamaan, mitä kukakin oli sanonut. Sitten muodostimme lauseista pelkistettyjä ilmauksia ja aloimme etsiä pelkistetyistä ilmauksista yhtäläisyyksiä. Tässä vaiheessa aineistoa oli vielä paljon ja karsimmekin pois osan lauseista. Säästimme lauseet, jotka parhaiten vastasivat tutkimuskysymyksiin, ja jätimme pois taulukosta osan hyvin saman tyyppisistä lauseista.

Teoreettisten käsitteiden luominen seuraa aineiston ryhmittelyä ja voidaan myös ajatella, että ryhmittely on osa teoreettisten käsitteiden luomista. Ne tapahtuvat siis analyysiprosessissa hieman päällekkäin. Käsitteellistämisen vaiheessa siirrytään alkuperäisaineiston ilmauksista käyttämään johtopäätöksiä ja teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Luokkia yhdistellessä pyrkimyksenä on löytää samankaltaisuuksia tai säännönmukaisuuksia. Monesti luokitellessa tulee esille myös poikkeavuuksia ja säännönmukaista vaihtelua. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 149.)

Kun olimme muodostaneet pelkistettyjä ilmaisuja, muodostimme näistä alaluokkia ja alaluokista edelleen yläluokkia. Sitten yhdistimme yläluokat yhdeksi yhdistäväksi luokaksi. Muodostimme vielä yhdistävän luokan, koska aineisto osoittautui niin laajaksi, että analyysin päättäminen yläluokkiin olisi jättänyt analysoinnin keskeneräiseksi. Tutkimuskysymysten pohjalta muodostui kaksi taulukkoa, sisältäen yhdistävän luokan, yläluokat, alaluokat, pelkistetyt ilmaukset ja autenttiset ilmaukset (LIITE 6 & LIITE 7).

Teoreettisten käsitteiden luomisessa tehtyjä johtopäätöksiä peilataan jatkuvasti alkuperäisaineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Luokittelu olikin pitkälinen prosessi, joka ei tapahtunut yhdellä istumalla. Prosessin aikana edettiin ja palattiin taas prosessissa taaksepäin useamman kerran. Luokittelun

aikanakin vielä palasimme usean kerran litteroituun aineistoon ja jopa äänityksiin. Autenttisten ilmaisu-
jen värikoodaus helpotti, kun halusimme tarkistaa jotakin litteroidusta tekstistä luokitteluvaiheessa. Li-
säksi se auttoi valitsemaan ilmaisuja taulukkoon monipuolisesti jokaiselta haastateltavalta. Alkuperäiset
ilmaukset siirtyivät välillä luokasta toiseen ja luokkien nimet ja käsitteet hioutuivat luokitteluprosessin
kuluessa.

Sisällönanalyysi on välivaihe analyysin rakentamisessa eikä analyysin lopullinen tavoite (Hirsjärvi &
Hurme 2008, 149). Luokittelemalla järjestetään kerätty aineisto, jotta voidaan tehdä johtopäätöksiä. Luo-
kittelua ja käsitteitä sekä niiden sisältöä kuvaillaan tulososiossa. Johtopäätöksiä tehdessä tavoitteena on
ymmärtää aineistosta esille nousevien asioiden merkitystä tutkittaville. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103,
113.)

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme tulokset. Ne perustuvat tutkimuskysymysten pohjalta tehdyillä teemahaastatteluilla saatuun aineistoon. Tutkimustulokset kuvaavat haastateltavien käsityksiä heidän rooleistaan elämänsä aikana sekä niissä tapahtuvista muutoksista palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Luku on jaettu kolmen eri alaotsikon alle haastateltavien taustatietojen ja kahden tutkimuskysymyksen mukaisesti. Kummastakin tutkimuskysymyksestä tulokset on esitetty myös yhteenvedonomaaisesti kuvioiden muodossa (KUVIO 1 & KUVIO 2).

6.1 Taustatiedot

Taustatietoina kysyimme haastateltavilta ikää, ammattia, siviilisäätystä ja perhesuhteita. Iältänsä haastateltavat olivat 73-89-vuotiaita ja heidän keski-ikänsä oli 80,5 vuotta. Haastateltavista kaikki olivat käyneet kansakoulun, yksi oli jatkanut sen jälkeen kansanopistoon ja yksi opiskellut yliopistotutkinnon. Viisi haastateltavista oli saanut elantonsa pääosin maataloudesta, ja useimmat heistä olivat olleet myös palkkatyössä jossakin vaiheessa elämäänsä. Yksi haastateltavista oli toiminut koko työhistoriansa ajan opettajana. Kolme haastateltavista oli haastattelun tapahtuessa avioliitossa, yksi oli leski, yksi naimaton ja yksi eronnut. Yksi avioliitossa elävistä asui palveluasumisyksikössä puolisonsa kanssa, ja kahden puoliset asuivat eri paikassa. Neljällä haastateltavista oli lapsia ja kolmella heistä myös lastenlapsia.

6.2 Ikääntyvien naisten roolit heidän elämänsä aikana

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli: ”Millaisia rooleja ikääntyvillä naisilla on ollut elämänsä aikana?” Muodostimme vastauksista yhdistäväksi luokaksi ”Yksilöllisesti sopeutuva nainen maaseutuyhteisössä”. Yhdistävä luokka koostuu kahdesta yläluokasta. Ensimmäinen niistä on ”maatilan emäntä”, joka pitää sisällään kuusi alaluokkaa: maaseudun kasvatti, maatilallinen, palkkatyöntekijä, miniä, äiti ja isoäiti. Toinen yläluokka ”tuen ja vuorovaikutuksen tarvitsija” pitää sisällään alaluokat lähiomainen, avuntarvitsija, hengellinen toimija ja harrastaja. Alaluokat muodostuivat pelkistetyistä ilmaisuista ja haastateltavien autenttisista ilmaisuista. Pelkistetyt ilmaisut kuvaavat sekä rooleja että kokemuksia rooleista, koska pyrimme saamaan vastausta nimenomaan kysymykseen, millaisia rooleja ikääntyvillä naisilla on ollut. Alaluokat ja yläluokat kuvaavat haastateltavien rooleja.

Haastatteluista kävi ilmi, että haastattelemiemme naisten sopeutuminen erilaisiin rooleihin maaseutuyhteisössä oli yksilöllistä, vaikka samankaltaisia rooleja ja niissä esiintyviä yhdistäviä tekijöitä oli runsaasti. Suurin osa naisista oli hoitanut puolisonsa kanssa maatilaa. Jokainen heistä oli elänyt lapsuudesta saakka maaseutuyhteisössä ja kasvanut maataloustyön tekoon. Naiset kuvasivat yksityiskohtaisesti lapsuudessa ja nuoruudessa tekemiään askareita ja työtehtäviä. Useat kertoivat muistelewansa lapsuutta hyvällä. Osan kertomuksissa nousivat esille lapsuuden leikit, osa haastateltavista ei niistä kertonut. Esille nousivat niin leikit perheen ulkopuolisten ystävien kanssa kuin toisaalta leikit lähinnä omassa sisarusparvessa.

Että siinä oppi siihen työhön. Ja sitte tietysti mukavaa kaikissa heinäpellolla ja navetassa. Ei ollu mitään lypsykoneita.

Lapsena leikittiin lapsen leikkejä, mutta lapsena ennen laitettiin töihin heti, piti tehdä jotain työtä, minkä kynnelle kykeni.

Hyvä lapsuus, ihana mulla on ollut. Se on ollut jotenki niin luonnonmukaista.

Kysyttäessä tyttöjen ja poikien työtehtävien eroavuuksista haastateltavat mainitsivat joitakin eroavaisuuksia. Yksi haastateltava kertoi tyttöjen tehneen niitä töitä, joita naiset tekivät. Yksi haastateltavista toi esille pojan tärkeyden vanhemmille. Poikien mainittiin olleen metsätöissä, missä tytöt eivät naisten kertoman mukaan olleet. Peltotöissä mukana olo nousi usein esille naisten kertomuksissa lapsuuden ja nuoruuden aikaisista askareistaan. Muita askareita, joita naiset kuvasivat, oli lehmien lypsy, lypsetyn maidon käsittely, lehmien ja lampaiden paimentaminen, kehrääminen sekä yleinen kotitöissä auttaminen. Yksi naisista oli ollut mukana maatalouskerhossa ja hoitanut sen puitteissa kasvimaata.

Kotona oli ainaki tärkeää, että oli se yks poika. Tytöt jäivät varjoon sen pojan rinnalla. Vanhemmat oli aina oottaneet sitä poikaa. Oottipa jatkajaa.

Piti nuorempia hoitaa ja tiskata astioita ja vähä yrittää siivotakki ja pyykkiäkin pestä siinä alta 15-vuotiaana, vaikei ollut mitään mukavuuksia, ei tullut mitään vettä, ei mennyt vettä. Että se oli hyvin ankeaa.

Se oli se navettahomma aina meneillään, kuka sit...

Äitin kans kouluaikana, niin leivottiin ja, limppua ja pikkuleipiä ja...

Aikuisiän töistä naiset eivät puhuneet yhtä yksityiskohtaisesti kuin lapsuuden ja nuoruuden askareista. Maataloutta olivat aikuisiässä ainakin jossakin määrin hoitaneet kaikki haastateltavista naisista. Haas-

tatteluista nousi esille palkkatyönteko, kuten myyjänä, kartanon sisäkkönä tai tehtaassa työskentely ennen naimisiinmenoa. Aikuisiässä maataloustöiden raskaudesta mainitsi yksi naisista. Kysyttäessä miesten ja naisten töiden eroista aikuisiällä yksi haastateltavista kertoi heinäaikana miesten ja naisten hoitaneen eri tehtäviä. Yksi haastateltava kertoi kokeneensa maatalouden loppumisen oudoksi.

Kaikkihan se on semmonen maahommaki raskasta, hangolla heiniä latoon pukkia ja...

Sitä semmosta työtä mitä maalaistaloissa oli, sieltä nuoresta asti.

Se on ollut mulla niinkö jännittävin kohta tuossa nuoruudessa, kun piti mennä töihin (sisäköksi). Ei kyllä minä pärjäsin sitte, se rouvahan neuvo aina eikä ollut sillai mitenkään tärkeä.

Aviossa olleet naiset nostivat esille kokemuksiaan miniän roolista. Toiset kuvasivat anoppisuhdettaan hyväksi, toisilla se puolestaan oli ollut haastava, jopa niin, ettei sitä haluttu muistella. Oli myös turvauttu lapsuudenkotiin ja väliaikaiseen asumiseen siellä, kun suhde anoppiin oli tuntunut hankalalta. Yksi naisista oli ollut anopin omaishoitajana pitkään.

Mä olin enste siellä miehen kotona miniänä. No, en haluais niitä muistella. Ne on vähän semmosia katkeria muistoja. Sitte siellä mä olin nii syntynyt ensimmäinen lapski.

Mutta anoppi sano, että ei, tuolla on vintillä tilaa, laittakaa sinne. No sitä täällä tehtiin niinku anoppi sano.

Hyvät appivanhemmat oli, ja anoppiki piti aina minun puolta, jos jotain tuli. Et ei voi moittia silleen.

Miehen äiti, hänet hoidin, että mä olin viiskymmentä vuotta miniänä. Eikä mitään, kaikki meni hyvin. Ei ollut mitään, enkä meinannukkaan häntä mihinkään laittaa.

Haastatteluista tulivat esiin myös äidin ja isoäidin roolit. Kysyttäessä haastateltavilta heidän kokemuksiaan äitiydestä, sitä kuvattiin niin mukavaksi kuin työntäyteiseksi. Esille tulivat hyvin menneet raskausajat ja se, kuinka jaksoi tehdä töitä loppuun saakka. Toisaalta esille nousi ensimmäisen synnytyksen vaikeus ja kokemattomuus pienen vauvan hoidosta ensimmäisen lapsen synnyttyä ja tuen puutteesta siinä tilanteessa. Muita äitiydestä mainittuja asioita olivat lasten kiltteys ja helposti nukahtaminen sekä myöhemmin heidän kotoa muuttamisensa tuoma haikeus. Isoäitiyttä puolestaan kuvattiin ylennykseksi. Esille tuli lastenlasten hoitaminen silloin, kun näiden vanhemmilla oli menoja. Joillakin naisista lastenlapset asuivat kaukana, ja he kertoivat tapaavansa lastenlapsiaan sen vuoksi harvoin.

Se oli se synnyttäminen niin kamalaa, että huh. En tiedä, miten se mulla otti se ensimmäinen niin lujille, että sitä luuli, että kuolee tosiaan. Eihän silloin mitään niinku ollu valmenuksia eikä mitään.

Enkä mä ollu ikään niin pientä hoitanu, eikä uskaltanu kysyä mitään neuvoja eikä niitä neuvoja annettu.

Mitä siitä nyt sitte ois, äitiyestä sanomista, se oli sitä vain, työtä ja työtä ja lasten hoitamista.

No se oli kaikista ikävin kun ne rupes lähtemään maailmalle.

Haastatteluista nousi esille maatilän emännän roolin lisäksi rooleja, jotka eivät liittyneet kiinteästi maatalon emännyyteen. Ne kuvaavat haastateltavien tarvetta tukeen ja vuorovaikutukseen: suhteita lähiomaisiin, naisten roolia avuntarvitsijana ikääntyessä sekä hengellisyyttä ja harrastuksiaan läpi elämän. Lähiomaisen rooli pitää sisällään rooleja suhteessa lähimpiin omaisiin, kuten puolisoon, omiin vanhempiin ja sisaruksiin sekä lapsiin. Tässä kohtaa emme kuitenkaan ole huomioineet rooleja naisten lapsuudesta, sillä haastatteluissa esiin tulleet lapsuusajan roolit kävimme läpi jo aiemmin. Naisten suhteita lapsiinsa kuvaamme tässä kohtaa näiden kasvettua aikuisiksi ja äitiyden roolin muututtua hoivanantajasta tuen ja vuorovaikutuksen tarvitsijaksi.

Ennen palveluasumisyksikköön muuttamista osa naisista oli riippuvaisia puolison hoivasta. Niillä naisilla, joiden puoliset olivat jääneet kotiin heidän muutettuaan palveluasumisyksikköön, puoliset eivät jaksaneet usein käydä vierailulla. Leskeksi jäänyt haastateltava kuvaili aviomiehen menettämisen vaikeutta ja kertoi olleensa paljon lastensa luona aviomiehen kuoleman jälkeen. Useilla haastateltavista ainakin joku lapsista asui lähellä, mutta esille tuli myös kaikkien lasten asuminen kauempana ja harvoin tapahtuvat vierailut yöpymismahdollisuuden puuttuessa. Yhteydenpito sisarusten lapsiin ja lastenlapsiin tuli myöskin esille. Heiltä ja omilta lapsilta saatiin apua asioiden hoitamiseen sekä vierailuihin omaan kotiin. Isän kuolema haikeana asiana nousi esille joistakin haastatteluista. Jotkut naisista myös mainitsivat olevansa ainoina elossa sisarusparvesta, mikä oli toisinaan tuonut yksinäisydentunnetta.

Hän oli minun niinku omaishoitaja, ja sit hän sairastui ite ja sitten minä jouduin tänne laitokseen. Hän ei voinut enää huolehtia minusta.

Kyllä se oli niin kauhee (miehen kuolema), sitten aatteli, ettei mee yhtään päivää.

Minä kirjoittelen heille ja hän käy verraten usein täällä, että nythän on luvassa, että hän tulee tässä helmikuun aikana täällä käymään.

Mikähän vuos se oli, kaheksankymmentä, ku isä kuoli. Et semmosta haikeaa aikaa.

Kaikki haastateltavista mainitsivat haastattelun aikana omasta terveydentilastaan. Palveluasumisyksiköön tai sen yhteyteen muuttamisen syy oli useimmilla muutokset omassa tai puolison terveydentilassa, tai molemmissa. Joissakin tapauksissa puoliso, joka oli hoitanut haastateltavaa kotona, ei enää ollut pystynyt hoitamaan tätä. Palveluasumisen yhteyteen oli muutettu yksin puolison jäädessä kotiin tai yhdessä kodin jäädessä tyhjilleen. Nämä kertomukset muodostivat roolin avuntarvitsija. Yksi naisista kertoi, että kävi kerran päivässä syömässä palveluasumisyksikön ruokalassa. Yksi haastateltavista ei käyttänyt palveluasumisyksikön palveluita.

No ei, minä sanoin, että mejän on vaan pakko olla täällä ku me ei pystytyt olla kotona.

Eiku minä oon asettunu oikein semmoseksi, voisko sanoa hoidettavaksi vanhukseksi.

Toistaiseksi minä pärjään niin paljon yksin, että esimerkiksi minä en tarvitse minkäänlaista hälytyslaitteita.

Rooli hengellinen toimija muodostui haastateltavien esille tuomista asioista hengellisyydestä ja uskosta. Lähes jokainen haastateltavista mainitsi hengellisestä toiminnasta ja sellaiseen osallistumisesta jossakin vaiheessa elämää. Jollekin uskonnollisuus oli ollut tärkeää aina lapsuudesta saakka ja jotkut mainitsivat osallistuneensa uskonnolliseen toimintaan nuoruudesta lähtien. Myös palveluasumisyksikössä järjestettäviin hartaushetkiin osallistuttiin.

Mä oon niiku kasvatettu siihen uskoon, minun vanha mummo, niin se lujitti minun uskoa jumalaan.

Sisaren kanssa niin kauan, kun hän eli käytiin täällä hengellisissä tilaisuuksissa.

Vaikka mä aattelin, että mä meen sitte joka pyhä kirkkoon, kun tännekin muutan, mutta mulla tuli se mahahomma sellanen.

Haastatteluaineistosta nousi esille harrastuksia, joita naisilla oli ollut elämänsä aikana. Tansseissa käyminen oli useamman haastateltavan kohdalla kuulunut nuoruuden harrastuksiin, joillekin heistä se oli myös sysäys seurustelun alkamiselle tulevan puolison kanssa. Lisäksi naisilla oli ollut muita erilaisia harrastuksia ja osa harrasti edelleen. Esille tuli lukeminen, virkkaaminen, kasvien keräily, piirtäminen, leipominen, soitto- ja lauluharrastus sekä yhdistystoimintaan osallistuminen. Jollekin harrastukselle ei ollut ollut aikaa maatalouden hoitamisen lomassa ja harrastaminen elpyi taas iän myötä. Jotkut harrastukset taas jäivät iän kartuttua ja kunnon huononnutta.

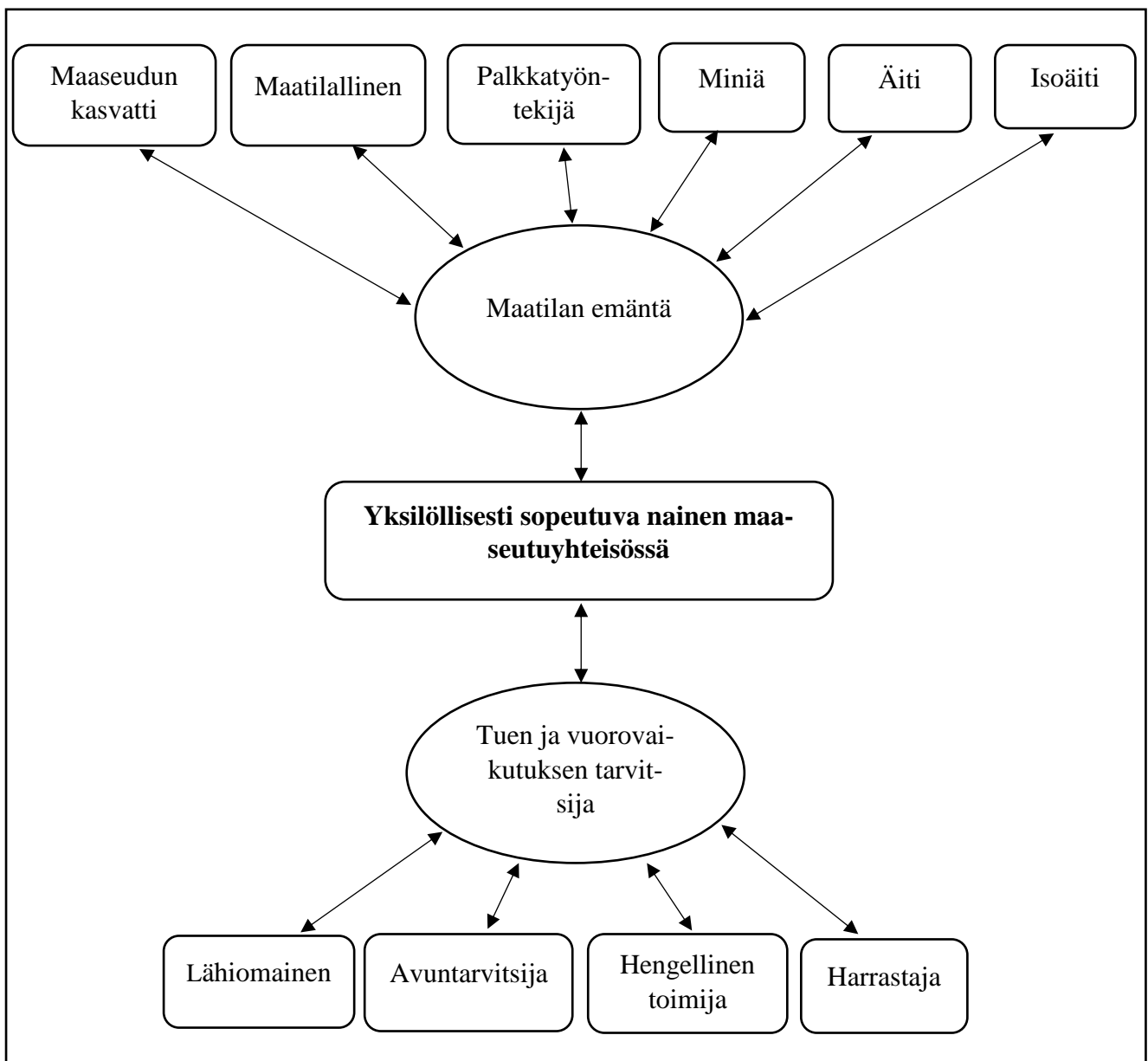
Kitarakuorossa laulettiin ja soitinkin.

On mulla nuorenaki ollu, mutta sitte ku oli tuo maatila niin ei ollut aikaa lukea, kertakaikkiaan ihan. Niin se jäi koko lukeminen, ja nyt sitä on kyllä tullut.

Virkkaus, mutta ei enää pysty ku kädet antaa periks.

Mä piirtelin paljon, mä en saa nytte aikaan.

Ikääntyvien naisten roolit heidän elämänsä aikana on esitetty kuviossa 1 (KUVIO 1).

KUVIO 1. Ikääntyvien naisten roolit heidän elämänsä aikana

6.3 Ikääntyvien naisten kokemukset roolimutoksistaan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen

Toinen tutkimuskysymyksemme oli: ”Miten ikääntyvät naiset kokevat mahdolliset roolimutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?” Haastatteluaineiston perusteella yhdistäväksi luokaksi syntyi ”Yksilölliset kokemukset sopeutumisesta palveluasumisyksikköön”. Kuten naisten elämässä sopeutuminen maaseutuyhteisöön sai erilaisia ilmenemismuotoja ja johti erilaisiin elämänpolkuihin, myös kokemukset palveluasumisyksikköön muuttamisesta ja sinne asumaan asettumisesta olivat yksilöittäin vaihtelevia, joskin yhdistäviäkin tekijöitä löytyi. Yhdistävä luokka koostuu kahdesta eri yläluokasta, jotka kokoavat yhteen keskeisimmät haastatteluista esiin tulleet kokemukset. Yläluokka ”turvallisuuden tunne” sisältää alaluokat asumisen turvallisuus ja tyytyminen avuntarpeeseen. Yläluokka ”läheisyyden kaipuu” koostuu alaluokista sosiaalisten suhteiden merkittävyys, yksinäisyyden kokemukset ja koti-ikä-vän tunne. Alaluokat ovat muodostuneet pelkistetyistä ilmaisuista, jotka olemme saaneet haastateltavien autenttisista ilmaisuista.

Haastatteluista kävi ilmi, että palveluasumisyksikköön muuttaminen toi mukanaan turvallisuudentunnetta siinä elämäntilanteessa, kun naiset kokivat tarvitsevansa apua. Palveluasumisyksikössä asuvien naisten haastatteluista tuli esille helpottuneisuus liittyen palveluasumisyksikköön pääsemiseen, esimerkiksi siksi, että laitospöytä loppui.

No kyllä minä oon tyytyväinen, että mulla on paikka, missä minä oon, ettei oo heitteillä.

Vasta sillon maaliskuussa heräsin yhtäkkiä aamulla siihen, että hyvänen aika, aurinko paistaa, minä oon täällä, eihän tässä oo mitään hätää.

Haastatellut naiset toivat esille kokemuksiaan avuntarvitsijan rooliin sopeutumisesta palveluasumisyksikköön tai vanhusten vuokra-asuntoon muuttamisen jälkeen. Avuntarvitsijan roolia ja muuttoa palveluasumiseen tai sen yhteyteen kuvattiin pakoksi. Se, ettei päivittäisiä asioita saanut enää hoidettua itse, aiheutti mielipahaa ja toisaalta omaan pärjäämättömyyteen koettiin sopeuduttavan. Eräs haastateltavista kertoi asettuneensa hoidettavan rooliin. Esille nousi toisaalta myös pyrkimys pärjätä itse siinä määrin kuin se oli mahdollista.

Pahalta se tuntuu, ku ei ite pysty. Ettei tämä helppo paikka oo.

No se, siihen sopeutuu.

Se on vain pakko kestää.

No mun oli vähän niinku pakko ku molempiin, isäntä sairastu, niin minä en halunnut olla yksin.

Naiset kuvasivat haastatteluissa kokemuksiaan muutoksista sosiaalisissa suhteissa palveluasumisyksiköön muuttamisen jälkeen. Haastatteluissa nousi esille, että naiset olivat löytäneet ystäviä, mutta kokivat myös yksinäisyyttä ja koti-ikävää palveluasumisyksikössä. Osa naisista kertoi entisten naapureiden käyvän vierailulla heidän luonaan palveluasumisyksikössä. Esille tuli lapsuudenystävien tapaaminen ja heihin tutustuminen paremmin palveluasumisyksikössä sekä uusien ystävyysuhteiden luominen ja jopa sosiaalisempi elämä kuin kotona. Yksi nainen toi esille, että ainoat ihmissuhteet palveluasumisyksikössä olivat siellä työskentelevät hoitajat ja muut asukkaat.

No on täällä. Ja kyllä niitä nyt käy sieltä (kotikylältä), täälläki tapaamassa, mutta ei sillo kun me siellä asuttiin nii paljo käyny.

Niitä on tullut semmosia sieltä lapsuuden puolelta päin, tullut enempi tutuks nyt sitten, kun niitä asuu täälläki useampi, ollaan kokoonnuttu aina välillä. Että semmonen on ollut tosi mukavaa.

Tääl on kyllä tullu, kovastikki (uusia ystäviä).

Yksinäisyyttä naiset kokivat palveluasumisyksikössä esimerkiksi puhekaverin puutteen vuoksi. Muisti-sairaiden kanssa keskustelu koettiin haastavaksi ja näin koettiin, ettei ole seuraa. Lähiomaisten asuminen kaukana aiheutti yksinäisydentunnetta. Yksi haastateltavista koki, ettei ollut saanut ystäviä palveluasumisyksikössä ja palveluasumisyksikön ulkopuoliset ystävät kävivät häntä katsomassa harvoin.

Ei pysty keskustele. Jos saat jonkun sanottua, niin kysyy vähän ajan päästä saman asian uusiksi.

Niitten kanssa ei voi keskustella, kun ne ei puhukaan mitään. Että aivan niinku... Sit ajattelee, että tuommoseksko sitä itekin tulee.

Ne ymmärtävät kaikki sitte, ettei oo mitenkään. Harvoin vain käyvät ku täälläki on näin pientä, et en mihinkään voi majoittaa.

Kyllä minä hyvin vähän oon saannu ystäviä. Voi sanoa, että onko pari ystävää, mutta yks ystävä pitää vaan yhteyttä.

No joo, jos minä oon ollu paremmassa kunnossa, silloin kun minä sairastunu, silloin sieltä kaikki katkeaa. Että se, minä kaipaen, että minuun otettais yhteyttä.

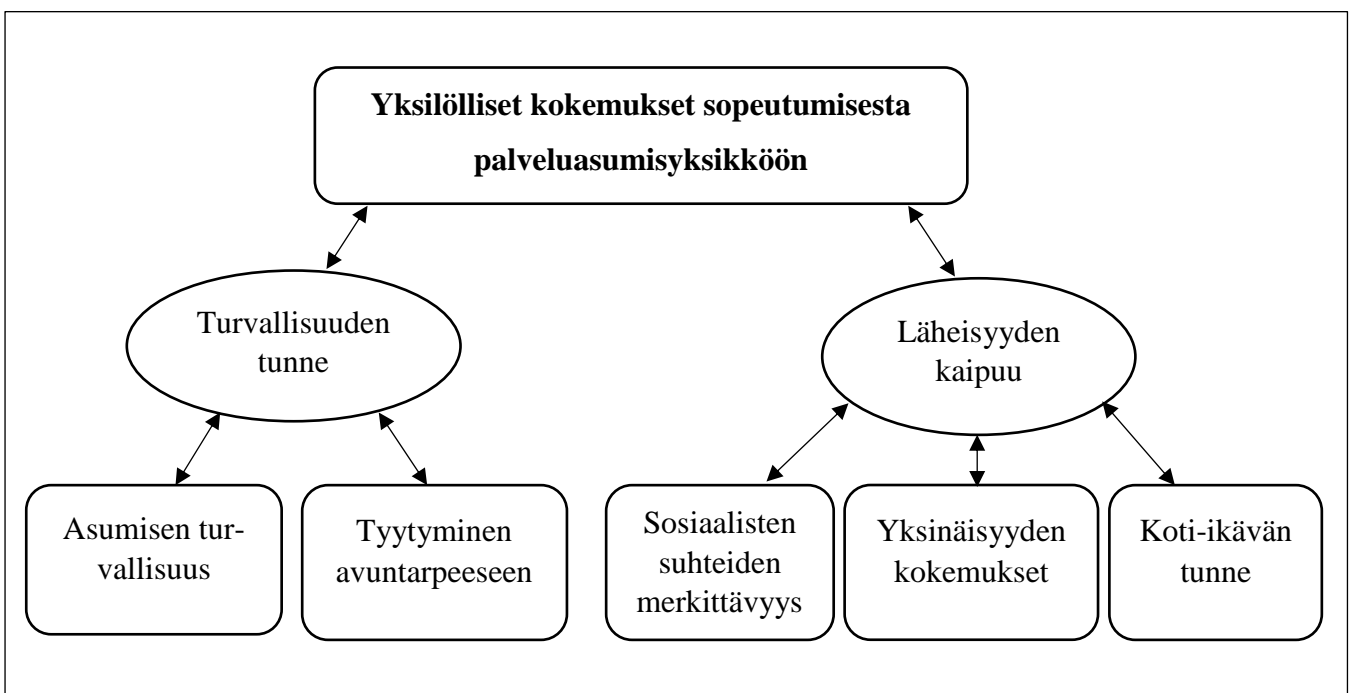

Haastatteluiden perusteella osa naisista koki palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen koti-ikävä. Esille nousi, kuinka kotiin vierailulle meneminen oli mukavaa, mutta sieltä takaisin palveluasumisyksikköön palaaminen ikävää. Naiset, joilla puoliso tai sekä puoliso että lapsia oli jäänyt kotiin, kertoivat enemmän koti-ikävästään. Muuton koettiin jakaneen perheen kahtia. Esille tuli myös ikävä kotitaloon.

Kyllä se noin, kun poikaki menee ja ottaa minut täältä kyytille, niin silloin haikea on lähteä. Kiva on mennä, mutta vastahakonen lähteä.

Ei taho viihtyä, kun niin koti-ikävä vaivaa, kun siellä on pojat ja mies kotona.

Ikääntyvien naisten kokemuksia roolimutoksistaan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen on esitetty kuviossa 2 (KUVIO 2).

KUVIO 2. Ikääntyvien naisten kokemukset roolimutoksistaan palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen

7 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeää huomioida luotettavuus- ja eettisyysnäkökulmat työn jokaisessa vaiheessa. Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa pohdimme työmme luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Toisessa alaluvussa nostamme esille eettisyyteen vaikuttavia asioita.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen toteuttaminen ja luotettavuus kulkevat käsi kädessä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata tutkijan rehellisyydellä, koska luotettavuutta määrittelevät tutkijan valinnat ja ratkaisut tutkimusprosessin kuluessa. Tutkijan on kyettävä perustelevaan tekemänsä ratkaisut uskottavalla tavalla ja kuvailemaan tutkimusprosessin kulkua sekä arvioimaan tekemiensä ratkaisujen sopivuutta ja toimivuutta. (Vilka 2015, 196–197.)

Ensimmäinen askel opinnäytetyön tekemisessä on tehdä opinnäytetyösuunnitelma ja hakea sen avulla tutkimuslupaa kohdeorganisaatiosta. Saimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan kohdeorganisaatiosta, mikä puoltaa opinnäytetyön luotettavuutta. Kohdeorganisaation lupa osoittaa, että opinnäytetyö on toteuttamiskelpoinen ja sen on katsottu olevan hyödynnettävissä hoitotyössä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 86).

Haastattelumme pohjaksi yritimme löytää valmiin teemahaastattelurungon, joka toimisi tutkimuksemme, mutta sellaista ei etsimisestä huolimatta löytynyt. Päädyimme tekemään itse haastattelurungon, joka perustui tutkimuskysymyksiin ja sisälsi myös apukysymyksiä ja -sanoja haastattelun tueksi. Olimme tyytyväisiä haastattelurunkoon, koska se etsi mielestämme vastauksia tutkimuskysymyksiin. Se kattoi onnistuneesti koko elämän ja nosti esille tyypillisiä rooleja, joita haastateltavilla mahdollisesti oli sekä kokemuksia roolimutoksista. Vaikka elämänkulku on yksilöllisesti vaihtelevaa, tietyt siirtymät esiintyvät useimpien elämänkulussa (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 87).

Haastattelurungon esitetauksella on tärkeä merkitys tutkimuksen luotettavuuden kannalta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 205). Ennen varsinaisia haastatteluita esitetasimme haastattelurungon. Esitestaustilanne oli täysin oikean haastattelutilanteen kaltainen haastattelun nauhoituksineen kaikkineen. Esitetaus osoitti haastattelurungon toimivaksi.

Luotettavuutta arvioitaessa on suotavaa pohtia haastateltavien valintaa ja valinnan perusteita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140). Käytettäessä harkinnanvaraista näytettä valittaessa haastateltavia on huomioitava, että näyte voi olla harhaanjohtava ja onkin mietittävä haastateltavien edustavuutta ja kykenevyyttä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 60). Haastateltavien valinnan kriteerit perustuivat tutkimuskysymyksiin. Lisäksi otimme huomioon kykenevyyden, mikä tarkoittaa, että haastateltavan tuli olla kykenevä kertomaan elämästään ja kokemuksistaan. Haastateltavat valitsi puolestamme työelämän yhteyshenkilö. Se oli luontevin tapa, koska hänellä oli tietoa palveluasumisyksikön asukkaista ja sitä kautta mahdollisuus valita kriteeriemme mukaiset haastateltavat. Luotettavuus ei mielestämme tästä valintatavasta kärsi, koska opinäytetyömme päämäärä ei ollut arvioida palveluasumisyksikön toimintaa asukkaiden näkökulmasta, joten työelämän yhteyshenkilöllä ei ollut syytä suorittaa valintaa puolueellisesti.

Yksi vuokra-asunnossa asuvista haastateltavista sanoi, ettei käyttänyt haastattelun ajankohtana lainkaan palveluasumisyksikön palveluita eikä hän tuonut esille palveluasumisyksikköön muuttamisen mukanaan tuomia roolimutoksia liittyen avuntarpeeseen. Haastattelusta ei myöskään hänen kohdallaan selvinnyt palveluasumisyksikön vuokra-asuntoon muuttamisen syy. Tämän voidaan ajatella vaikuttavan luotettavuuteen, koska hänen kohdallaan kohderyhmän kaikki valintakriteerit eivät täyttyneet. Päädyimme kuitenkin sisällyttämään hänen vastauksensa analyysiin, koska saimme häneltä arvokasta tietoa tutkimuskysymyksiimme.

Haastattelijan kokemattomuus voi vaikuttaa tutkimukseen sen luotettavuutta heikentäen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185). Meistä opinäytetyön tekijöistä toinen haastatteli kaikki ja toinen oli havainnoijan roolissa. Myös havainnoijan roolissa oleva esitti kysymyksiä niin halutessaan. Koimme tämän järjestelyn lisäävän tutkimuksen luotettavuutta, koska haastattelijan ollessa koko ajan sama hänelle karttui kokemusta siitä, mitä kannattaa kysyä ja millä tavoin, jotta haastatteluista nousi esille vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kuitenkaan meillä ei ollut aiempaa kokemusta haastattelemisesta, mikä voi osaltaan heikentää haastattelun laatua ja sitä kautta tutkimuksen luotettavuutta. Haastatteluissamme haastattelijat joutuivat kysymään paljon tarkentavia kysymyksiä, minkä voidaan katsoa puolestaan lisäävän luotettavuutta.

Tutkittaessa ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia saturaation määrittäminen saattaa olla hankalaa, koska ihmisten kokemukset ovat useimmiten ainutkertaisia ja jokaisen uuden haastateltavan kohdalla tulee jotakin uutta tietoa. Jos tutkittavien joukko on hyvin tasalaatuinen, silloin saturaatio on helpommin määritettävissä. (Vilka 2015, 152–153.) Haastatteluista nousi esille samoja rooleja ja saturaatio täyttyi tässä mielessä. Kuitenkin jokaisella haastateltavista oli yksilölliset kokemukset näistä samoista rooleista,

ja heillä oli myös omanlaisiansa rooleja. Siinä mielessä saturaatio ei täyttynyt, koska samat asiat eivät toistuneet sellaisenaan.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa otetaan huomioon tutkimuksen uskottavuus. Se toteutuu, kun tutkimustulokset on esitetty niin selkeästi, että lukija ymmärtää, miten aineiston analyysi on tehty ja mitkä ovat tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198.) Tulososiossa kuvasimme tulokset peilaten niitä koko ajan alkuperäisaineistoon. Käytimme autenttisia ilmaisuja ja esitimme tulokset totuudenmukaisesti sisällönanalyysistä käsin. Näin avasimme tekemämme sisällönanalyysin lukijalle ymmärrettäväksi. Autenttisia ilmaisuja on muutettu vähemmän murteellisiksi ja niitä on lyhennetty lähinnä täytesanoja poistamalla kuitenkin ilmaisun merkityksen muuttumatta. Muuttaminen on sallittua, kun vain ilmaisun merkitys säilyy alkuperäisenä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 194).

Analyysiä tehdessämme olimme uskollisia haastatteluaineistolle ja nostimme sieltä asioita esille puolueettomasti. Sisällönanalyysiä tehdessämme palasimme uudestaan ja uudestaan nauhoitettuun ja litteroituun materiaaliin varmistaaksemme analyysimme etenemisen oikeaan suuntaan. Teimme sisällönanalyysiä koko ajan yhdessä, minkä seurauksena omia tulkintoja tarkasteli kriittisemmin. Keskustelujen myötä tunnisti paremmin omat ennakko-oletuksensa ja pystyi siirtämään niitä taka-alalle. Ennen kuin lähdimme haastattelemaan, meillä oli tietynlaisia odotuksia vastausten ja tulosten suhteen. Otaksuimme haastateltavien naisten nostavan esille enemmän äidin rooliin liittyviä kokemuksia, mutta äitiys ei nousut keskeisenä esille haastateltavien kertomuksissa. Sen sijaan miniän rooli nousi vahvasti esille, mitä puolestaan emme osanneet odottaa.

Mielestämme pystyimme hyvin noudattamaan puolueettomuutta niin haastatteluiden kuin aineiston analysoinninkin aikana. Annoimme haastateltavalle tilaa kertoa sen, mitä hänellä oli sanottavanaan. Toki teemahaastattelussa haastattelija tekee kysymyksiä omiin käsityksiinsä perustuen (Vilkkä 2005, 127). Pyrimme kuitenkin tietoisesti avoimuuteen. Ennakko-oletustemme kanssa osittain ristiriitaiset tulokset kertovat joko puolueettomuudestamme tai sitten teemahaastattelurungon liiallisesta laajuudesta suhteessa haastatteluihin käytettyyn aikaan ja tutkimuksen laajuuteen. Joistakin ennakko-oletuksista huolimatta meillä ei ollut vaikeuksia muuttaa käsityksiämme, koska olimme asennoituneet siten, että emme tosiasiaissa voineet etukäteen tietää mitään haastateltavista.

Koimme opinnäytetyöprosessin aikana aiheen olevan liian laaja opinnäytetyöhön. Oli mahdotonta saada keskimäärin 45 minuutin mittaisen haastattelun aikana syvällistä tietoa rooleista ja niihin liittyvistä kokemuksista koko elämän ajalta ja lisäksi palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Haastateltavien ollessa ikääntyviä pidempi haastattelu olisi kuitenkin ollut liian väsyttävä eikä siksi tullut kysymykseen. Mikäli puolestaan aihetta olisi rajattu, tällöin myös tutkimuskysymykset sekä tavoite ja tarkoitus olisivat muuttuneet. Roolit lapsuudesta lähtien koko elämän ajalta muovaavat ihmistä ja näin ollen mitään yksittäistä elämänvaihetta ei olisi voitu sulkea ulkopuolelle muuttamatta tutkimuksen tavoitetta ja tarkoitusta. Syvälinen perehtyminen aiheeseen olisi vaatinut laajemmän tutkimuksen, ehkä seurantatutkimuksen. Liian laaja aihe teki niin haastattelusta kuin aineiston analyysistäkin haastavaa. Aiheen rajaaminen suppeammaksi olisi saattanut lisätä tutkimuksen luotettavuutta.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa se, että sana rooli osoittautui haastavaksi opinnäytetyöprosessin alusta saakka. Sanan määrittely ei ollut aivan yksinkertaista, eikä uusia lähteitä rooleihin liittyen löytynyt. Vaikutti siltä, että uudemmissa lähteissä roolit oli korvattu sanalla identiteetti. Emme kuitenkaan kokeneet näiden sanojen vastaavan täsmälleen toisiaan. Tämän vuoksi kirjoitimme tietoperustassa sekä rooleista että identiteetistä ja lähteet olivat siten myös sekä uusia että vanhoja. Päätimme kuitenkin käyttää sanaa rooli, koska emme löytäneet sanaa, joka kuvaisi tutkittavaa ilmiötä samalla tavalla. Käytimme myös tietoperustassa ja tulosten tarkastelussa yli kymmenen vuotta vanhoja lähteitä sellaisissa yhteyksissä, joissa katsoimme, että se ei vähennä opinnäytetyömme luotettavuutta. Käytimme sellaisia vanhempia lähteitä, joiden emme ajatelleet vanhenevan merkittävästi tässä ajassa. Esimerkiksi vanhemmista naistutkimuksista löysimme paremmin opinnäytetyömme haastateltavien ikäryhmää koskevia tutkimustuloksia.

Ihmiset voivat aina tulkita käsitteitä eri tavalla, ja temahaastattelun vahvuudeksi voidaan katsoa mahdollisuus tarkistaa haastattelun kuluessa, kuinka haastateltava ymmärtää haastattelijan käyttämät käsitteet (Vilka 2005, 127). Myös jo haastattelurunkoa esitestatessamme tuli ilmi, että rooli sanana oli vaikeasti ymmärrettävä. Tätä olimme osanneet odottaa ja siksi selitimme sanaa jokaisen haastattelun aluksi ja valaisimme sitä esimerkein. Siitä huolimatta haastattelun aikana jouduimme usein luopumaan sanasta rooli ja korvaamaan sen muilla ilmaisuilla saadaksemme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Kuitenkin huomasimme saavamme tietoa rooleista, vaikka sana korvautui välillä toisilla ilmaisuilla.

Opinnäytetyön aikataulutukset sujui hyvin. Siitä lähtien kun aloimme tehdä haastatteluita, olemme tehneet opinnäytetyötä tiiviisti ilman pitkiä taukoja ja kiirehtimättä. Olemme suunnitelleet aikatauluja ja pysy-

neet niissä. Heti kun haastattelut olivat valmiina, aloimme litteroida niitä. Litteroinnin jälkeen ryhdyimme heti tekemään sisällönanalyysiä ja sitten samantien kirjoittamaan tuloksia. Luotettavuutta tämä parantaa sillä tavoin, että haastattelut ja tutkimusprosessin aiemmat vaiheet olivat tuoreessa muistissa.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys

Teimme opinnäytetyömme hoitotieteellisen tutkimuksen eettisiä lähtökohtia kunnioittaen. Ihmiseen kohdistuvissa tutkimuksissa laaditaan ensin tutkimussuunnitelma, jossa esitetään tutkimusasetelma ja tutkimuksen toteuttaminen (Helsingin julistus 2013). Yksi hyvän tieteellisen käytännön kriteeri on, että tarvittavat tutkimusluvut on saatu (TENK 2012, 6). Teimme tutkimussuunnitelman ja haimme sen avulla tutkimuslupaa opinnäytetyön kohdeorganisaation johdosta. Tutkimuslupa (LIITE 2) myönnettiin joulukuussa 2015.

Hoitotieteen keskeisiä eettisiä lähtökohtia ovat itsemääräämisoikeus, vapaaehtoisuus, tietoinen suostumus, oikeudenmukaisuus ja anonymiteetti (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 223). Tutkimushaastatteluissa jokaisella haastateltavalla tulisi olla oikeus tietää tutkimuksesta ja sen kulusta riittävästi sekä oikeudestaan kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisensa (Helsingin julistus 2013). Haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä oli oikeus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Ennen haastatteluja työelämän yhdyshenkilö antoi haastateltaville laatimamme saatekirjeen (LIITE 3) ja suostuttuaan haastateltaviksi he allekirjoittivat suostumuslomakkeen (LIITE 4). Ennen jokaisen haastattelun alkua kerroimme, keitä olemme, mistä tulemme ja millä asialla olemme. Kertasimme tutkimuksen aiheen, selitimme sanaa rooli ja vielä muistutimme tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta.

Haastattelurungon esitestauksen yhteydessä on harkittava tarkoin, jätetäänkö haastattelun esitestaukseen osallistuneet opinnäytetyön ulkopuolelle, mikäli haastattelurunkoon on tehtävä muutoksia. Eettisyyden näkökulmasta on huomioitava, että haastateltava on käyttänyt omaa aikaansa ja voimavarojansa haastattelun antamiseen. Erityisen tärkeää se on silloin, kun kysymyksessä on haavoittuva ryhmä, kuten ikään-tyvät. Opinnäytetyössämme tämä ei aiheuttanut ongelmaa, koska esitestaus osoitti haastattelurungon olevan toimiva. Näin ollen saimme myös esitestaukseen osallistuneiden vastaukset mukaan aineistoon.

Haastatteluaineisto säilytettiin siten, että ulkopuolinen ei päässyt siihen käsiksi, esimerkiksi litteroidut aineistot olivat salasanan takana tietokoneessa tallennettuina. Haastatteluaineisto tuhottiin heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Työelämän yhdyshenkilön kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti organisaation nimeä tai sijaintialuetta ei mainittu missään vaiheessa.

Murreilmaisuja autenttisisissa ilmaisuissa voi muuntaa yleiskielisiksi, jotta haastateltavat eivät olisi tunnistettavissa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 221). Muutimmekin autenttisia ilmaisuja siten, ettei haastateltavien henkilöllisyydet tai asuinpaikka paljastuisi. Haastatteluissa muistutimme vielä haastateltavia heidän anonymiteettinsä säilymisestä tutkimusprosessin ajan. Tällä tavoin huomioimme haastateltavien yksityisyyden ja henkilökohtaisten tietojen luottamuksellisuuden suojaamisen.

Haastateltavilla on oikeus tutustua tutkimuksen tuloksiin. Tutkijoilla on velvollisuus julkaista tutkimuksen tulokset myös niin, että ne ovat kenen tahansa saatavissa ja lisäksi ollakseen julkaisukelpoisia tulokset tulee olla raportoituna eettisten ohjeiden mukaan. (Helsingin julistus 2013.) Yksi kirjallinen kappale opinnäytetyöstämme löytyy palveluasumisyksiköstä ja sitä on oikeus sekä hoitohenkilökunnalla että asukkailla lukea. Opinnäytetyömme on luettavissa Theseus-tietokannassa opinnäytetyön valmistuttua. Olemme raportoineet tutkimustulokset eettisiä ohjeita noudattaen ja mahdollisimman totuudenmukaisesti.

Tutkimustuloksien sepittäminen pitää sisällään tekaistut havainnot ja tulokset, joita ei ole saatu raportissa kerrotuilla tavoilla. Havaintojen vääristely on tarkoituksella tehtyä alkuperäisten havaintojen muuntelua. Plagioinnilla puolestaan tarkoitetaan toisen henkilön tuottaman tekstin väittämistä omakseen. (TENK 2012, 8–9). Opinnäytetyönprosessissamme emme syyllistyneet vilppiin, kuten sepittämiseen, havaintojen vääristelyyn tai plagiointiin. Pysyimme jokaisessa tutkimuksen vaiheessa uskollisina tutkimusaineistolle emmekä ole esittäneet muiden kirjoituksia ominamme.

8 POHDINTA

Opinnäytetyössämme halusimme vastauksen kysymyksiin ”Millaisia rooleja ikääntyvillä naisilla on ollut elämänsä aikana?” ja ”Miten ikääntyvät naiset kokevat mahdolliset roolimutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?” Saadaksemme vastauksia tutkimuskysymyksiimme teimme teema-haastatteluja. Vastauksia analysoimme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tässä pohdintaosuudessa tarkastelemme opinnäytetyömme tuloksia sekä pohdimme oppimiskokemuksiamme ja opinnäytetyömme tulosten merkitystä hoitotyölle.

8.1 Tulosten tarkastelu

Haastatteluaineiston perusteella kysymykseen ”Millaisia rooleja ikääntyvillä naisilla on ollut elämänsä aikana?” vastaukseksi muodostui yksilöllisesti sopeutuva nainen maaseutuyhteisössä. Naisten roolit olivat samankaltaisia, mutta niiden kokeminen ja niihin sopeutuminen oli yksilöllistä. Opinnäytetyön toiseen kysymykseen ”Miten ikääntyvät naiset kokevat mahdolliset roolimutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?” saimme vastaukseksi yksilölliset kokemukset sopeutumisesta palveluasumisyksikköön. Roolimuutoksissa ja niiden kokemisessa oli paljon yhtäläisyyksiä, mutta myös tämän kysymyksen kohdalla korostuivat naisten yksilölliset kokemukset muutoksista.

Elämäntulon normatiivisuus vaihtelee eri aikakausina. Nyky-yhteiskunnassa elämäntulon yksilöllisyys on lisääntynyt ja elämäntulkuun liittyvät kehitystehtävät, esimerkiksi avioituminen, eivät ole tiukasti ikään sidottuja. Lisäksi joidenkin tyypillisten kehitystehtävien asema on muuttunut. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 91.) Kun lähdimme tekemään haastatteluita, meillä oli tiedostamaton ennako-oletus, että ikääntyvien naisten kokemukset rooleistaan olisivat enemmän samankaltaisia. Haastatteluita tehdessämme oivalsimme kuitenkin, kuinka moninaisia kokemuksia samantyyppisistä rooleista voi muodostua. Jälkeenpäin ajateltuna elämäkokemusten yksilöllisyys tuntuu tietenkin luonnolliselta ja itsestään selvältä. Syntyvä kokemus on kuitenkin monen asian summa. Siihen vaikuttavat esimerkiksi henkilön persoonallisuus, ympärillä olevat ihmiset ja aiemmat kokemukset.

Keskeisenä roolina naisten elämässä oli maatalan emännän rooli. Haastatteluissamme tyypillistä oli, että tuleva maatalan emäntä kasvoi jo lapsuudessa tekemään maatalan töitä ja kotiaskareita. Haastatteluissa naiset kuvasivat työntekoa raskaaksi, mutta eivät muistelleet sitä pahalla. Vaikutti siltä, että se oli hyvin

luonnollinen osa elämää. Myös Jaakkolan (2015, 104) väitöskirjassa tulee ilmi saman ikäpolven lapsuuden kokemuksia työnteosta. Väitöskirjasta nousee esille kova työnteke ja sen arvostus itsestään selvänä osana elämää lapsesta lähtien periytyen jo vanhemmilta (Jaakkola 2015, 107).

Haastateltavat kertoivat yksityiskohtaisia kuvauksia lapsuudessa tekimistään töistä, mutta aikuisiän työtehtäviä ei juuri kuvailtu. Pohdimme, voisiko se johtua kenties siitä, että naiset tekivät jo lapsena saman tyyppisiä töitä, kuten lypsäminen, kuin myöhemmin aikuisena vai oliko työnteke niin luonnollinen osa arkea maaseudulla, ettei yksityiskohtainen kuvailu siitä haastateltavien mielestä ollut tarpeen. Myöskään Vakimon (2001, 271) tutkimuksessa ei noussut paljon esille yksityiskohtaisia kuvauksia maaseudulla asuvien naisten työstä, ja hän pohtikin, että ehkä työnteke oli naisille itsestäänselvyys. Lisäksi samassa tutkimuksessa ilmenee maaseudun naisten elämän työntäyteisyys (Vakimo 2001, 270). Haastatteluisamme naiset eivät juurikaan puhuneet arkisen aherruksen raskaudesta aikuisiällä.

Naisten vastuulla ovat perinteisesti olleet ruuan valmistus, kodinhoito, karjan hoitoon liittyvät asiat, lapsista huolehtiminen ja puutarhaviljely. Lisäksi he ovat tarvittaessa auttaneet miestä esimerkiksi pelto töissä. (Vakimo 1999, 126; Östman 2001, 59.) Miesten ja naisten työtehtävien eroja haastateltavat toivat esille vain vähän, niin lapsuudesta kuin aikuisuudestakin. Kuitenkin maaseutuyhteisössä miehillä ja naisilla oli perinteisesti sukupuolen mukaan jakautuneet työtehtävät. Tätä puoltaa myös naisten kertomukset lapsuudessa tekemistään töistä, sillä niistä useimmat olivat perinteisesti naisten töihin lukeutuvia tehtäviä. Mietimme aineistoa analysoidessamme, olivatko naiset niin kasvaneet rooliinsa omissa työtehtävissään, että työnjako oli heille itsestään selvä asia.

Maatalon emäntä oli useimmiten myös miniä haastatteluissamme. Miniän rooli nousi vahvasti ja spontaanisti kysymättäkin esille haastattelemiemme naisten puheissa. Kokemukset jakautuivat tasaisesti myönteisiin ja kielteisiin. Naisten kertomuksista sai kuvan miniyydestä roolina, jolla on ollut suuri vaikutus ja merkitys heidän elämässään. Vakimo (1999, 125) kuvailee artikkelissaan, kuinka talon emännäksi ja miniäksi meneminen saattoi olla vaikea kokemus nuorelle naiselle, sillä miniän asema oli alisteinen hänen ollessaan lähinnä toisten palvelija ja raskaan työn tekijä. Haastatteluistamme nousikin esille anopin määräysvalta suhteessa miniään.

Maatalon emännän rooli piti usein sisällään myös äitiyden ja isoäitiyden roolit. Haastattelemiemme ikääntyvien naisten puheissa äidin tai isoäidin rooli ei esiintynyt keskeisenä eikä näitä rooleja pohdittu paljonkaan. Siten saimme aineistoomme vain niukasti kokemuksia äidin roolista. Äidin ja isoäidin roolin tärkeys tuli kuitenkin mielestämme esille siinä, että ne naisista, jotka olivat äitejä ja isoäitejä, kertoivat

mielellään lapsistaan ja lastenlapsistaan ja esimerkiksi näiden työstä sekä näyttivät valokuvia näistä. Kohtamäki ja Palomäki (2010, 43) toteavat artikkelissaan perhevalokuvien herättävän ikääntyvissä tunteita ja luovan elämänkerrallisen yhteyden ja jatkuvuuden tuntoa.

Maatilan emännän lisäksi naisten puheista nousi esille tarve tukeen ja vuorovaikutukseen. Haastattelussa naiset mainitsivat suhteistaan lähiomaisiin ja ilmensivät eri tavoin näiden ihmissuhteiden merkitystä elämässään. Kaukana asuvia lapsia ja lastenlapsia sekä edesmenneitä lähisukulaisia kaivattiin. Mikään tietty ihmissuhde ei korostunut yli muiden, johtuen ehkä naisten elämäntilanteiden erilaisuudesta, kuten siitä, että toisilla lapset asuivat kaukana ja toisilla lähellä ja toisilla ei ollut lapsia. Puolisoistaan avioliitoissa olevat naiset puhuivat vain vähän. Tarve tukeen ja vuorovaikutukseen tuli esille myös avuntarvitsijan roolin kautta. Avuntarve alkoi vähitellen terveyden tilan huonontuessa ennen palveluasumisyksikköön muuttamista ja konkretisoitui palveluasumisyksikössä. Palveluasumisyksikköön muutettiin, kun ei enää syystä tai toisesta pärjätty kotona.

Ikääntymisen myötä uskonnollisuuden itseisarvo eli uskonnon sisällön merkitys ei näyttäisi muuttuvan, mutta välinearvo saa uusia muotoja. Ikääntyessä uskonnon voidaan kokea lisäävän elämäntarkoitusta ja vahvistavan yhteisöllisyyden tunnetta. (Nieminen 2014, 75.) Hengellinen toiminta ja harrastustoiminta tuki naisia mielekkääseen tekemiseen. Samalla ne joissakin tapauksissa mahdollistivat sosiaalisen kanssakäymisen saman mielenkiinnon kohteen omaavien kanssa. Näin esimerkiksi hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen oli uskonnollisen toiminnan lisäksi sosiaalinen tapahtuma. Harrastukset olivat jokaisella naisella vähän erilaiset, niissä ei ollut juurikaan yhtäläisyyksiä. On myös vaikea määritellä, mikä on harrastamista. Haastateltavat ehkä eivät ole tottuneet maatalon emäntinä erottelemaan työtä ja harrastuksia toisistaan, vaan kaikki tekeminen on ollut jollakin tavalla hyödyllistä ja käytännönläheistä.

Kysyttäessä kokemuksista palveluasumisyksikköön muuttamisesta muutama nainen toi esille sen olleen iso tai vaikea asia. Haastateltavat eivät kuitenkaan pohtineet asiaa syvällisesti haastatteluissa, vaan lähinnä totesivat sen. Kokemuksina roolimutoksista palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen nousivat esille turvallisuuden tunne ja läheisyyden kaipuu. Palveluasumisyksikkö tarjosi turvallista asumista ja välttämätöntä hoivaa. Hoivaan sopeutuminen vaikutti olevan yksilöllistä. Valitsimme käsitteeksi nimenomaan tyytymisen avuntarpeeseen, koska naisilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin ottaa apua vastaan. He eivät selvinneet jokapäiväisistä askareista kotona. Vaikeutta sopeutua avuntarvitsijan rooliin ilmaisivat enemmän ne naiset, jotka asuivat tehostetun palveluasumisen puolella. Ne naisista, jotka asuivat vanhusten vuokra-asunnoissa, eivät kuvailleet avuntarpeeseen sopeutumista, mikä saattoi johtua

siitä, että he eivät tarvinneet yhtä paljon palveluita kuin tehostetun palveluasumisessa asuvat. Myös kokemuksia huolenpidosta toivat esille tehostetun palveluasumisen puolella asuvat. Myös Klemola (2006, 88) tuo esille ikääntyvien kokemuksia muutosta palveluasumisyksikköön kohtalona, mihin on sopeuduttava ja toisaalta parhaana vaihtoehtona kun kotona ei enää pärjännyt.

Läheisyyden kaipuu haastateltavien puheissa ilmeni kokemuksina sosiaalisten suhteiden merkittävästä, yksinäisyydestä ja koti-ikävästä. Nämä aiheet toistuivat jokaisen haastateltavan kerronnassa ja siksi se näyttäytyy isona ja merkittävänä asiana palveluasumisyksikköön muuttamisen yhteydessä ja sen jälkeen. Sosiaalisissa suhteissa tapahtui merkittäviä roolimutoksia palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen ja kokemukset näistä olivat yksilöllisiä. Näytti siltä, että roolimutoksiin reagoitiin entisistä rooleista käsin ja niistä riippuen. Vaikuttaisi myös siltä, että esimerkiksi persoonallisuus vaikuttaa sopeutumisprosessiin ja siihen vaadittavaan aikaan.

Haastateltavat kokivat ystävyiden selvästi tärkeäksi. Vuokra-asunnoissa asuvat vaikuttivat viettävän sosiaalisempaa elämää, minkä arvelimme johtuvan paremmasta kunnosta. Parempi kunto mahdollisti vapaamman liikkumisen talon tiloissa, missä saattoi tavata muita asukkaita, ja ystävien kutsumisen omaan kotiin vierailulle. Yksi tehostetun palveluasumisen puolella asuvista haastateltavista totesi palveluasumisyksikön hoitajien ja asukkaiden olevan ainoat ystävät. Myös muissa tutkimuksissa on tullut esille, että fyysisen toimintakyvyn heikentyminen vaikuttaa kokemuksiin yksinäisyydestä tai kykenevyyteen pitää yllä sosiaalisia suhteita (Uotila 2011, 48; Tiikkainen 2006, 57.)

Haastatteluistamme saimme kuvan, että yksinäisyyden kokemukset ja sosiaalisten suhteiden puute eivät kuitenkaan välttämättä kulje käsi kädessä. Kokemus yksinäisyydestä ei automaattisesti tarkoita sosiaalisten suhteiden puuttumista, vaan voi olla seurausta muutoksista ja menetyksistä (Tiikkainen 2006, 264). Useat naisista kokivatkin koti-ikävä. Vaikka käytämme sanaa koti-ikävä, puheista ei käynyt ilmi ikävälle selkeää kohdetta. Naiset vaikuttivat ikävöivän elämää kotona ja omaisten läsnäoloa siellä, ylipäänsä tuttua elämää kotona. Monet puolestaan eivät maininneet kokevansa yksinäisyyttä. Tiikkaisen (2006, 264) tutkimuksen mukaan huomattava osa ikääntyvistä ei koe yksinäisyyttä, vaan he ovat voineet kehittää keinoja selviytyä muutoksista ja ovat ehkä muuttaneet esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin liittyviä odotuksiaan. Ikääntymisen myötä saattaa myös käydä niin, että ihminen muuttuu sosiaalisesti erilaiseksi, esimerkiksi aloitekyky sosiaalisiin kontakteihin voi laskea (Uotila 2011, 49). Haastatteluistamme tästä mainitsi yksi nainen.

Muutama nainen kertoi kokemuksia yksinäisyydestä, minkä naiset liittivät lähinnä toisten asukkaiden muistisairauteen. Voi olla, että muistisairaiden läsnäolo tuntui jossain määrin ahdistavalta, kuten yksi naisista totesi: ”Tuommoseksko sitä itekin tulee?” Klemola (2006, 76) tuo tutkimuksessaan myös esille ikääntyvien huonoja kokemuksia muistisairaista.

Opinnäytetyömme tarkoitus ja tavoite toteutuivat mielestämme hyvin, vaikka aihe osoittautui laajaksi opinnäytetyön raameissa. Saimme kuitenkin runsaasti tietoa ikääntyvien naisten rooleista eri elämänvaiheissa sekä roolimutoksista palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen. Tavoite toteutui meidän osaltamme, koska opinnäytetyömme tuloksista nousi esille yksilöllisyys ja sen myötä tarve ikääntyvän naisen hoitamiseen yksilölliset elämän lähtökohdat huomioiden. Olemme opinnäytetyössämme käsitelleet yksilöllistä hoitotyötä teoriassa ja esitelleet työkaluja, kuten hoito- ja palvelusuunnitelma, sen toteuttamiseksi käytännössä.

8.2 Oppimiskokemukset

Opinnäytetyösuunnitelman tekeminen osoittautui meidän kohdallamme ehkä haastavimmaksi vaiheeksi. Se oli pitkälinen prosessi, jonka aikana koimme epätoivon tunteita ja mietimme, saammeko tehtyä opinnäytetyötä aiheesta. Olemme kokeneet sopivien lähteiden löytämisen ja tutkimuksemme ja sen tulosten linkittämisen hoitotyön kontekstiin ongelmalliseksi. Rooli käsitteenä ei ollut yksinkertainen, ja siihen liittyvän, meidän työhömmme sopivan materiaalin löytäminen osoittautui yllättävän vaikeaksi. Emme myöskään löytäneet vastaavanlaisia tutkimuksia. Saimme suunnitelman kuitenkin lopulta valmiiksi niin, että pääsimme anomaan tutkimuslupaa. Pian tutkimusluvan saamisen jälkeen aloimme tehdä haastatteluita, minkä jälkeen työtahti olikin tiivis. Pysyimme melko hyvin tekemissämme aikatauluissa ja opinnäytetyö eteni jouhevasti. Opimme suunnittelemaan työskentelyämme ja laatimaan aikatauluja huomioiden työparin siinä.

Opinnäytetyön tekeminen opetti meille lähteiden etsimistä ja lähteiden luotettavuuden puntarointia. Opimme myös haastatteluiden tekemisestä. Aluksi haastattelemisen teemahaastattelurunko apuna tuntui vaativalta, koska tuli reagoida nopeasti haastateltavien kerrontaan ja osata tehdä oikeanlaisia tarkentavia kysymyksiä pitäen koko ajan mielessä opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Haastatteluiden edetessä haastattelemisen sujui luontevammin ja haastattelutekniikka parantui.

Sisällönanalyysi oli meille opettavainen kokemus. Oikeastaan vasta sen myötä uskoimme, että voimme todella saada aiheitamme käsiteltyä. Sisällönanalyysi eteni nopeammin ja kivuttomammin kuin olimme odottaneet. Vastausten analysointi oli mielenkiintoista ja antoisaa sekä tuotti paljon pohdinnanaihetta. Oikeastaan koko opinnäytetyöprosessin ajan keskustelimme paljon aiheesta ja saamistamme vastauksista, mikä opetti kuuntelemaan toisen mielipidettä ja katsomaan asiaa sellaisesta näkökulmasta, mikä ei välttämättä itselle ollut tullut mieleen.

Opinnäytetyön tekeminen antoi meille syvemmän ymmärryksen siitä, kuinka tärkeää on huomioida ihmisen tausta ja elämänkulku, sillä eletty elämä on aina osa ihmisen nykyhetkeä. Mielestämme tämä korostuu erityisesti muistisairaiden kohdalla, koska he saattavat elää menneessä. Olemme uudella tavalla ymmärtäneet hoito- ja palvelusuunnitelman merkityksen. Toisaalta olemme pohtineet, ettei henkilön taustan tietäminen saisi johtaa siihen, että henkilön odotetaan käyttäytyvän tietyllä tavalla. Ketään ei saisi leimata taustan perusteella, vaan täytyisi olla avoin mahdollisille muutoksille.

8.3 Jatkotutkimusehdotukset ja opinnäytetyön tulosten merkitys hoitotyölle

Ehdotuksemme jatkotutkimukseksi olisi syvällisempi tutkimus aiheesta. Aiheesta voisi tehdä laajan seurantatutkimuksen tai vaihtoehtoisesti tutkia jotakin yksittäistä roolia, jolloin roolista voisi saada rikkaampaa aineistoa. Jatkotutkimuksessa voisi myös ottaa mukaan hoitohenkilökunnan näkökulmaa siitä, miten he huomioivat ikääntyvän taustaa ja rooleja hoitotyössä sekä heidän omia ajatuksiaan siitä, miten hoitotyötä voisi kehittää yksilöllisempään suuntaan. Myös ikääntyviltä voisi kysyä kokemuksia roolien ja taustan huomioimisesta palveluasumisyksikössä sekä kehittämisideoita siihen.

Opinnäytetyömme tulokset kuvaavat hyvin ikääntyvien naisten yksilöllisyyttä ja tuovat esille tarpeen hoitotyön toteuttamiseen ikääntyvän yksilöllisyyttä kunnioittaen. Tuloksien perusteella voidaan päätellä ikääntyvien olevan heterogeeninen joukko, jossa jokaisella on oma elämäntarinansa mitä he kantavat koko ajan mukanaan. Tämä tulee huomioida päivittäisessä hoitotyössä. Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi asioita, mitkä ikääntyvät kokevat tärkeiksi palveluasumiseen muuttamisen jälkeen. Hoitotyötä tekevien on hyvä tiedostaa ikääntyvien tarve sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja suuren muutoksen aiheuttamat kokemukset, kuten yksinäisyys, koti-ikävä ja avuntarpeeseen sopeutuminen, sekä näiden kokemusten yksilöllinen vaihtelu.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Teemahaastatteluista nousi esille ikääntyvien naisten yksilöllinen sopeutuminen rooleihinsa omassa yhteisössään maaseudulla. Myös kokemukset sopeutumisesta palveluasumisyksikköön ja palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen tapahtuneista roolimutoksista olivat yksilöllisiä. Haastattelemillamme naisilla oli paljon yhteisiä rooleja, mutta kokemukset rooleista olivat vaihtelevia. On huomionarvoista, että saman tyyppisistä taustoista huolimatta naiset olivat heterogeeninen ryhmä.

Täten myös hoidon, mitä ikääntyvät naiset palveluasumisyksikössä saavat, on oltava yksilöllistä huomioiden naisten erilaiset kokemukset elämän aikana. Yksilöllisen hoidon toteutumiseksi jokaiselle palveluasumisyksikköön muuttavalle laaditaan huolellisesti henkilökohtainen hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoito- ja palvelusuunnitelmat on myös pidettävä ajantasaisina. Yksilöllisyys ei toteudu ainoastaan kirjallisena vaan hoitohenkilökunnan on perehdyttävä hoito- ja palvelusuunnitelmiin ja otettava niiden sisältö huomioon käytännön hoitotyössä.

LÄHTEET

- Andersson, S. 2007. Palveluasuntoja ikäihmisille. Palveluasumisen nykytilanne ja tuleva tarve. Stake-sin raportteja 4: 2007. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R14-2007-VERKKO.pdf>. Viitattu 26.8.2016.
- Bjälke, S. & Arman, M. 2006. Områdesansvarig sjuksköterska – en studie vid intensivvårdsavdelningar i Sverige. *Vård i Norden* 4, 48–51
- ETENE. 2008 Vanhuus ja hoidon etiikka. ETENE-julkaisuja 20: 2008. Saatavissa: <http://etene.fi/documents/1429646/1559070/ETENE-julkaisuja+20+Vanhuus+ja+hoidon+etiikka.pdf/34d9870b-d612-4952-8265-dcb7961dc3ab>. Viitattu 21.8.2016.
- Fadjukoff, P. 2009. Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.) Meitä on moneksi. *Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–193.
- Falk, H., Wijk, H., Persson, L-O. & Falk, K. 2012. A sense of home in residential care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 27, 999–1009.
- Giddens, A. 2003. *Sociologi*. 3., uudistettu painos. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A & Sutton, P.W. 2014. *Sociologi*. 5., uudistettu painos. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, M. Leino-Kilpi, H. & Suhonen, R. 2009. Yksilöllistä hoitoa edistävät tekijät – hoitohenkilöstön näkökulma. *Tutkiva hoitotyö* 4, 4–11.
- Helsingin julistus. 2013. Saatavissa: <https://www.laakariliitto.fi/liitto/etiikka/helsingin-julistus/>. Viitattu 26.8.2016.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelu teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyttinen, H. 2009. Ikäihminen hoitotyön asiakkaana. Teoksessa P. Vuotilainen & P. Tiikkainen (toim.) *Gerontologinen hoitotyö*. Helsinki: WSOY, 42–56.
- Jaakkola, E. 2015. *Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyneiden arjessa*. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Julkunen, R. 2010. *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Jämsén, S. 2012. *Hoito- ja palvelusuunnitelma. Sairaanhoidajan käsikirja*. Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi.ezproxy.centria.fi/dtk/shk/koti>. Viitattu 17.5.2016.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. *Tutkimus hoitotieteessä*. 3., uudistettu painos. Helsinki: SanomaPro.

- Klemola, A. 2006. Omasta kodista hoitokotiin. Etnografia keskipohjalaisten vanhusten siirtymävaiheesta. Kuopion yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, hoitotieteen laitos. Väitöskirja. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-27-0508-7/urn_isbn_951-27-0508-7.pdf. Viitattu 26.8.2016.
- Kohtamäki, T & Palomäki, S-L. 2010. Valokuvat vanhainkodin asukkaiden elämäntarinoiden lähteenä. *Janus* 18, 35–47.
- Korppi-Tommola, A. 2005a. Toivon vuosikymmenet. Teoksessa K. Utrio (toim.) Suomen naisen vuosisadat 2. Toivon rakentajat. Helsinki: Tammi, 10–82.
- Korppi-Tommola, A. 2005b. Kotiäidistä virkanaiseksi. Teoksessa K. Utrio (toim.) Suomen naisen vuosisadat 2. Toivon rakentajat. Helsinki: Tammi, 205–254.
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/782. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>. Viitattu 18.9.2016.
- Liimatainen, L. 2007. Terveyden edistäminen. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen (toim.). Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, 29–38.
- Lindqvist, M. 2002. Vanheneminen, etiikka ja elämän arvot. Teoksessa E. Heikkinen & M. Marin (toim.). Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 233–261.
- Nieminen, R. 2014. Uskonnollisuus vanhuusiässä. Merkitysten muotoutuminen ikä- ja kohorttitekijöiden näkökulmista. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Nikander, P. 1999. Elämänkaaresta elämänkulkuun: Iän muuttuva merkitysmaailma. Teoksessa I. Kangas & P. Nikander (toim.) Naiset ja ikääntyminen. Helsinki: Gaudeamus, 27–45.
- Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. 2000. Ihmisen psykologinen kehitys ja elämäntietä. Teoksessa E. Heikkinen & J. Tuomi (toim.) Suomalainen elämäntietä. Helsinki: Tammi, 86–98.
- Näslindh-Ylispangar, A. 2012. Vanhuksen terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Helsinki: Edita.
- Uotila, H. 2011. Vanhuus ja yksinäisyys. Tutkimus iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksista niiden merkityksestä ja tulkinnoista. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.
- Pikkarainen, A. 2007a. Ympäristö. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen (toim.). Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, 41–68.
- Pikkarainen, A. 2007b. Vapaa-aika ja harrastukset. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen (toim.). Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, 87–114.
- Pirskanen, H. 2006. Ruumiillistuvat sukupuoli-identiteetit pelissä. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 90–122.

- Päivärinta, E. & Haverinen, R. 2002. Ikäihmisten hoito- ja palvelusuunnitelma -opas. Helsinki: STM, Suomen kuntaliitto ja Stakes. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69998/op52.pdf?sequence=1>. Viitattu 26.8.2016.
- Ranta, S-L. 2012 Naisten työt. Pitkiä päiviä. Arkisia askareita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Räsänen, R. 2011. Ikääntyneiden asiakkaiden elämänlaatu ympärivuorokautisessa hoivassa sekä hoivan ja johtamisen laadun merkitys sille. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavissa: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/72064/R%C3%A4s%C3%A4nen_Riitta_DORIA.pdf?sequence=4. Viitattu 1.7.2016.
- Sosiaalihuoltolaki. 31.12.2014/1301. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P21>. Viitattu 21.8.2016.
- STM. 2016. Asumispalvelut ja asunnon muutostyöt. Saatavissa: <http://stm.fi/asumispalvelut-asunnonmuutostyot>. Viitattu 21.8.2016.
- STM. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 11: 2013. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69933/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1 Viitattu 21.8.2016
- STM. 2008. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 3: 2008. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113944/Julka_2008_3_ikaihmi-set_verkko.pdf?sequence=1. Viitattu 21.5.2016.
- Suhonen, R. Alikleemola, P. Katajisto, J. & Leino-Kilpi, H. 2011. Nurses' assessments of individualized care in long-term care institutions. *Journal of Clinical Nursing* 21, 1178–1188.
- Sulkunen, P. 2003. Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. Helsinki: WSOY.
- THL. 2015. Sosiaalihuollon laitos- ja asumispalvelut 2014. Tilastoraportti. Terveyden ja hyvinvoinnitlaitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127104/Tr21_15.pdf?sequence=4. Viitattu 21.8.2016.
- TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimus-tieteellinen neuvottelukunnan ohje. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 6.6.2016.
- Tiikkainen, P. 2006. Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja.
- Tiikkainen, P. 2007. Yksinäisyys ja yhteisyys. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen (toim.). Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, 145–168.
- Tiikkainen, P. & Lyyra, T-M. 2007. Sosiaaliset suhteet. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen (toim.). Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, 69–86.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Vakimo, S. 1999. Maaseutu naisen ikääntymisympäristönä. Teoksessa I. Kangas & P. Nikander (toim.) Naiset ja ikääntyminen. Helsinki: Gaudeamus, 121–146.

Vakimo, S. 2001. Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäntäytännöistä. Helsinki: SKS.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

WHO. 2016. Definition of an older or elderly person. Saatavissa: <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>. Luettu 17.9.2016.

Östman, A-C. 2001. Kvinnorna och åkerbruksarbetet. Om det gemensamma arbetets betydelser. Teoksessa M. Rahikainen & T. Räisänen (toim.) Työllä ei oo kukkaan rikastunnu. Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla. Helsinki: SKS, 59–78.

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

Opinnäytetyön tekijät Minna Mullissa Lotta Laxåback	Aloituspäivämäärä Kevät 2015
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma	Yksikkö Kokkola-Pietarsaaren yksikkö
Koulutusohjelman yliopettaja <i>Annikka Kukkolta</i> Riitta Ala-Korpi	Opinnäytetyön ohjaaja Anne Prest
Opinnäytetyön työnimi (aihe) Roolit ikääntyvien naisten elämässä ja niiden muutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen myötä	
Tutkimusongelma/kehittämistehtävä Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa rooleista ikääntyvien naisten eri elämänvaiheissa ja miten roolit ovat muuttuneet palveluasumisyksikköön muuttaessa.	
Opinnäytetyön tavoite ja rajaus/tutkimustulokset Opinnäytetyön tavoitteena on, että saaduilla tuloksilla voidaan kehittää hoitotyötä yksilöllisempään suuntaan niin, että hoitotyöntekijät voivat hoitaa ikääntyviä naisia yksilöllisesti ottaen huomioon heidän taustansa ja ymmärtää heidän käyttäytymistään.	

OPINNÄYTETYÖSOPIMUS

<p>Opinnäytetyön alustava aikataulu</p> <p>Aloituspalaveri (ohjaaja, työn tekijä, työelämäohjaaja) [Maaliskuu 2015]   Toteutussuunnitelman esittäminen [Maaliskuu 2015]   Väli raportointi [Kevät 2016]   Ohjaajan tarkastus ja/tai loppupalaveri [Syyskuu 2016]   Opinnäytetyön hyväksyttäväksi jättäminen [Syyskuu 2016]   Opinnäytetyön seminaariesitys [Marraskuu 2016]   Kypsyyskoe [Marraskuu 2016]</p>
<p>Toimeksiantajan yhteystiedot (yritys, yhteys henkilön nimi, osoite, puhelin, sähköposti)</p>
<p>Tämä sopimus on laadittu neljänä kappaleena. Sopimuskappaleet toimitetaan opinnäytetyön tekijälle, toimeksiantajalle sekä työn ohjaajalle. Centria-ammattikorkeakoulun opiskelija sitoutuu tekemään toimeksiantajan toimeksiannosta edellä mainitusta aiheesta opinnäytetyön 31.12.2016 mennessä.</p> <p>Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön työssä tarvittavaa tietoa sekä arvioimaan opinnäytetyön valmistuttua sen hyödynnettävyyttä toiminnassaan. Toimeksiantaja maksaa materiaali-, postitus-, matka- ym. mahdolliset kulut laskun mukaan. Toimeksiantaja voi maksaa opinnäytetyön tekijälle palkan.</p> <p>Tämän sopimuksen osapuolet ovat velvolliset pitämään salassa kaiken, mitä he toimeksiannon yhteydessä ovat saaneet tietoonsa asioista, joita voidaan pitää toisen sopijapuolen liikesalaisuutena. Opinnäytetyö käydään läpi ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa ja se on julkinen asiakirja. Toimeksiantajan tulee erikseen pyytää työn salausta.</p> <p>Ammattikorkeakoulu ei vastaa opinnäytetyön tekijän mahdollisesti aiheuttamasta haitasta tai vahingosta.</p>
<p>Päiväys</p> <p>13.1.2016</p>
<p>Toivelmäohjaajan allekirjoitus</p>
<p>Opiskelijan allekirjoitus</p> <p><i>Mina Mies</i> <i>Juttu</i></p>
<p>Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus</p> <p><i>Edone Ast</i></p>

PÄÄTÖS

1

Tutkimuslupapäätös

Päivämäärä / pykälä
22.12.2015 / § 54

Asia	TUTKIMUSLUPA, LAXÅBACKA LOTTA JA MINNA MULISSA:ROOLIT IKÄÄNTYVIEN NAISTEN ELÄMÄSSÄ JA NIIDEN MUUTOKSET PALVELUASUMISYKSIKKÖÖN MUUTTAMISEN MYÖTÄ	
Päätös ja sen perustelut	Centia ammattikorkeakoulu opiskelijat Lotta Låxabacka ja Minna Mulissa hakevut tutkimuslupaa otsikon mukaiselle opinnäytetyölle. Suunnitelma on esitetty hakemuksen yhteydessä. Päätös: Myönnän anotun tutkimuslupan otsikon mukaiselle opinnäytetyölle. Opinnäytetyön valmistuttua yksi kappale opinnäytetyöstä on toimitettava liikelaitoksen johtoryhmälle osoitettuna peruspalvelujohtajalle.	
Allekirjoitus	Peruspalvelujohtaja	
Oikaisuvaatimus-oikeus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianomainen) sekä kunnan jäsen.	
Oikaisuvaatimusviranomainen		
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettamisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana ja erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.	
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja sen tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.	
Päätöksen nähtäväksi asettaminen	Päivämäärä 31.12.2015	
Tiedoksianto asianosaiselle	☒ Lähetetty tiedoksi kirjeellä Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja 22.12.2015 ☐ Luovutettu asianosaille Paikka, pvm Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema ☐ Muulla tavoin, miten	Asianosainen Asianosainen Vastaanottajan allekirjoitus
Lisätietoja		
Liitteet		
Sisäinen jakelu		

HYVÄ VASTAANOTTAJA!

Olemme kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa Centria ammattikorkeakoulusta. Pyydämme teitä ystävällisesti osallistumaan opinnäytetyöhömmme kuuluvaan haastatteluun. Osallistuminen haastatteluun antaa meille arvokasta tietoa opinnäytetyöhömmme. Opinnäytetyömmme tarkoituksena on saada tietoa rooleista ikään-tyvien naisten eri elämänvaiheissa ja miten roolit ovat muuttuneet palveluasumiseen muuttaessa. Roo-leilla tarkoitamme esimerkiksi äitiyttä, isovanhemmuutta, ammattia jne. Opinnäytetyön tavoitteena on, että hoidossa voitaisiin ottaa paremmin huomioon asiakkaan yksilöllisyys ja tausta.

Tulemme nauhoittamaan haastattelut, jotta voimme mahdollisimman hyvin käyttää niitä opinnäyte-työmmme tekemisessä. Henkilöllisyytenne ei tule paljastumaan missään vaiheessa. Meitä lukuun otta-matta kukaan muu ei tule kuuntelemaan nauhoituksia ja ne hävitetään ohjeiden mukaisesti kun opinnäy-tetyömmme on valmis. Takaamme, että henkilöllisyytenne ei paljastu myöskään opinnäytetyömmme muissa vaiheissa eikä valmiissa työssä. Osallistuminen tähän haastatteluun on vapaaehtoista. Voitte myös kes-keyttää osallistumisenne kesken haastattelun niin halutessanne. Teillä on myös oikeus kieltää haastatte-lun käyttö jälkikäteen, oltuanne jo haastateltavana. Haastattelu tulee kestämään enimmillään yhden tun-nin.

Mikäli teillä on kysymyksiä haastatteluun tai opinnäytetyöhömmme liittyen, voitte ottaa meihin yhteyttä.

Ystävällisesti,

Lotta Laxåback, [REDACTED]

Minna Mullissa, [REDACTED]

SUOSTUMUSLOMAKE

Olen tutustunut saatekirjeeseen opinnäytetyöstä “Roolit ikääntyvien naisten elämässä ja niiden muutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen myötä”. Olen tietoinen, miksi haastattelu tehdään.

Olen tietoinen, että osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista ja että voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa ilman, että minun on kerrottava syy.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja että haastattelu nauhoitetaan.

Haastateltavan allekirjoitus:

Paikka ja aika

Allekirjoitus

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot:

Ikä

Siviilisääty

Perhesuhteet (lapset, lapsenlapset jne.)

Ammatti

Millaisia rooleja teillä on ollut elämänne aikana?

Apukysymykset:

- Millaisia rooleja teillä on ollut lapsuudessanne ja nuoruudessanne?
  - koulunkäynti
  - leikki/työnteko
  - tyttönä oleminen/kasvaminen naiseksi/sukupuolirooli
  - ystävyyssuhteet
  - rakkaus
- Millaisia rooleja teillä on ollut aikuisiässä?
  - perheen perustaminen & oma koti
  - äitiys
  - ammatti

- suhteen muuttuminen omiin vanhempiin
- Millaisia rooleja teillä on ollut ikääntyessä? (eläkeiästä eteenpäin)
  - isoäitiys
  - harrastukset & vapaa-aika
  - puolison menettäminen/leskeys
  - terveys/sairastaminen
  - ystävyyssuhteet

Miten koette mahdolliset roolimutokset palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?

Apukysymykset:

- Oletteko voineet toteuttaa roolejanne palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?
- Ovatko roolinne muuttuneet palveluasumisyksikköön siirtymisen jälkeen? Jos ovat niin millä tavoin?
- Miltä mahdolliset muutokset rooleissa ovat tuntuneet?
- Onko teille tullut uusia rooleja palveluasumisyksikköön muuttamisen jälkeen?
- Miltä mahdolliset uudet roolit ovat teistä tuntuneet?

MILLAISIA ROOLEJA IKÄÄNTYVILLÄ NAISILLA ON OLLUT ELÄMÄNSÄ AIKANA?

AUTENTTINEN ILMAISU	PELKITETTY ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
"Lapsena leikittiin lapsen leikkejä, mutta lapsena ennen laitettiin toihin heit, piti tehdä joitain töitä, minkä kynnelle kykeni."	Leikki ja työ	Maaseudun kasvatti	Maatilan emäntä	
"Hyvä lapsuus, ihana mulla on ollut. Se on ollut jotenki niin luonnomukaisia."	Luonnomukainen lapsuus			
"Kaikki lapset site aina yhdessä laskemassa ja leikkimässä ja uimassa ja pelaamassa palloa, ja se oli niin mahoittoma hauskaa että."	Yhdessä leikkiminen			
"Täällä ei oikein tarvinnu kun oli perheessä kaks muuta pitiä."	Siskot kavereina			
"Eihän se helppoa oo sekään, käsin tehdä kaikki."	Raskas maataloustyö	Maatillinen		
"Sitä semmosta töitä, mitä maalaisallossa oli, sieltä nuoresta asi."	Maanviljelijä			
"Se oli onto asia." (maatilan toiminnan loppuminen)	Maataloudesta luopuja			
"Nuorena olin monenlaisessaki työssä. Minä menin kartanoon sisäköksi."	Kartanon sisäkö	Palkkatyöntekijä		
"Minä olin siellä tehtaalta kaksikymmentä vuotta."	Tehtastyöläinen			
"Hyvät appivanhemmat oli, ja anoppi piti aina minun puolea, jos jotain tuli. Ei ei voi moittaa silleen."	Hyvä anoppisuhde	Minä		
"Miehen äiti, hänet hoidin, että mä olin viiskymmentä vuotta mininä."	Anopin omaishoitaja			
"Mutta anoppi sano, että ei, tuolla on vintillä tilaa, laittakaa sinne. No sitä rätällä tehtiin niinku anoppi sano."	Haasteellinen anoppisuhde			
"Oon ainaki yritännyt hoitaa lapset parhaani mukaan."	Hyvä äitiys	Äiti		
"Minä siitä nyt site ois, äitiyestä sanomista. Se oli sitä vain, töitä ja töitä ja lasten hoitamista."	Työntäteinen äitiys			
"No se oli kaikista ikävin kun ne rupes lähemään maailmalle." (lapset)	Lapsista irtipäästäminen			
"No, tieysti mukavala (isoäitiys tuntunut). Mutta site ku on niin kaukana, ei oo ollu ihan vieressä."	Lapsenlapset kaukana	Isoäiti		
"Se o ylempys." (isoäitiys)	Isoäitiys ylempys			
"Niitä ohi ammaamasa aina, ku he meni jolkai jäti mulle aina site lapset tai kutsu heille. Site minä hitppailin tänne yöllä, kun ne toi minun ja mä aatelin, että ah, kyl on ihanaa ku ei tarvi välittää."	Lastenlasten hoitaja			YKSILÖLLISESTI SOPEUTUVA NAINEN MAASEUTUYHTEISÖSSÄ

"Hän oli minun niinku omaishoitaja, ja sit hän sairastui tie ja sitten minä jouduin tänne laitokseen. Hän ei voinut enää huolehtia minusta."	Miehen omaishoitettava	Lähiomainen	Tuen ja vuorovaikutuksen tarvitsija	
"Kyllä se oli nii kauhee, siten aartei, ettei mee yhtään päivää." (miehen kuolema)	Leskeksi jäämisen vaikeus			
"Pajjo oon ollu lasten tykönä." (miehen kuoltua)	Lapsien tuen tarvitsija			
"Joo, mä olin 26-vuotias ku isä nukku pois. Kyllä se oli kova paikka ku se nukku pois yhtäkkiä."	Isän menettämisen vaikeus			
"Ketään ei oo jäljellä muita kuin minä."	Ainoa jäljellejäänyt			
"Eiku minä oon asetunu oikein semmoseksi, voisiko sanoo hoitettavaksi vanhukseksi."	Hoidettava vanhus	Avuntarvitsija		
"Minä en hyväksyvätkään, että ku yhen kerran käytä syönässä. Että kylä sitä pitää joiain tehdä."	Omatoimisuuteen pyrkijä			
"Ei se oo täällä kadonnu eikä sitä oo lisää tullu. Sitä on ollu kotonaki, se on säilyny." (usko)	Uskon säilyminen	Hengellinen toimija		
"Sisaren kanssa niin kauan, kun hän eli käytin täällä hengellisissä tilaisuuksissa."	Hengellisissä tilaisuuksissa kävijä			
"No käytinhan sitä tansseissa sisron kans."	Tansseissa kävijä	Harrastaja		
"On mulla nuorempi ollu, mutta site ku oli tuo maatilalla niin ei ollut aikaa lakea, kertakaikkiaan ihan. Niin se jäi koko lakeminen, ja nyt sitä on kylä tulla."	Lukija			
"Maatalousnaisen toimintaa ja Stey. Joo, että niissä oon ollu."	Yhdistystoimintaan osallistuja			

MITEN IKÄÄNTYVÄT NAISET KOKEVAT MAHDOLLISET ROOLIMUUTOKSET PALVELUASUMISYKSIKÖÖN MUUTTAMISEN JÄLKEEN?

AUTENTTINEN ILMAISU	PELKISTETTY ILMAISU	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
"No kyllä mä oon tytyväinen, että milla on paikka, missä minä oon, etei oo heitteillä."	Kokemus huolenpidosta	Asumisen turvallisuus	Turvallisuuden tunne	YKSILÖLLISET KOKEMUKSET SOPEUTUMISESTA PALVELUASUMISYKSIKÖÖN
"Vasta silloin maastuassa herasin yhäkkiä aamulla siihen, että hyvänen aika, aurinko paistaa, minä oon --, eihän tässä oo mitään häitä."	Kokemus turvallisuudesta			
"No se... siihen sopentuu" (etei pärjää yksin)	Sopentuminen avuntarpeeseen	Tyytyminen avuntarpeeseen		
"Se on vain pakko kestää." (että tarvitsee apua)	Avuntarpeen sietäminen			
"Pahalta se tuntuu, ku ei tie pysty... Etei tämä helppo paikka oo."	Avuntomuuden tunne			
"... niitä on tullut semmosia siellä lapsuuden puolella päin... tullut enempi tutuks nyt siten, kun niitä asuu täälläki useampia... ollaan kokoonnuttu aina välillä... Eitä semmonen on ollut tosi mukavaa."	Mukavia ystävyssuhteita	Sosiaalisten suhteiden merkittävyys	Läheisyyden kaipuu	
"... ei sitä tiedä tulisiko siitä mitään jos ei tulla -- ois."	Ystävän tuki			
"... kaikki teillä on semmosia, että niin hirveän vähän, kenen kans voi puhua."	Puhukaverin puute	Yksinäisyyden kokemukset		
"... on niin paljo näitä muistimennäneitä. Olhan siellä mutaki, mutta... Se oli niinkö ikävä... ei ole seuraa."	Ikävä kokemus muistinsa menettäneistä			
"Kyllä se tuntuu yksinäiseltä."	Yksinäisyys			
"Kyllä tilat on vaan niin pitkiä, tuntuu, että on niinku ikävä."	Ikävän tunne	Koti-ikävän tunne		
"... mutta kun ei taho viihtyä, kun niin koti-ikävä vaivaa, kun siellä on pojat ja mies kotona."	Koti-ikävä			
"Kyllä se noin kun poikaki menee ja ottaa minut täällä kyyville, niin silloin haikaa on lähtää. Kiiva on mennä, mutta vastakokonen lähtää."	Palveluasumisyksikköön palaamisen haikus			